

Vergaderjaar 1987–1988

20 263

Plan voor het Kunstbeleid 1988–1992

Nr. 2

PLAN

INHOUD

1 Inleiding	5
2 Algemeen	5
3 De afzonderlijke vraagstukken	7
3.1 Film	7
3.1.1 Algemeen	7
3.1.2 Het Nederlands Filmmuseum	7
3.1.3 Distributie	7
3.1.4 Scenario-ontwikkeling	8
3.1.5 Het Filmfestival Rotterdam	8
3.2 Letteren	8
3.2.1 Algemeen	8
3.2.2 Leesbevordering	9
3.2.3 Boekuitgaven	9
3.2.4 Literaire tijdschriften	9
3.2.5 Het Fonds voor de Letteren	9
3.3 Beeldende Kunst, bouwkunst en vormgeving	9
3.3.1 Algemeen	9
3.3.2 Presentatie van eigentijdse beeldende kunst	10
3.4 Muziek	10
3.4.1 Algemeen	10
3.4.2 Het aanbod van symfonische muziek in het noorden, oosten en zuiden van het land	11
3.4.3 De balletbegeleiding	13
3.4.4 Het Nederlands Philharmonisch Orkest	13
3.4.5 De orkesten in de randstad	14
3.4.6 Samenvatting orkesten	14
3.4.7 Kamermuziek, muziek- en muziektheaterprojecten	14
3.5 Opera	14

3.6	Dans	15
3.6.1	Algemeen	15
3.6.2	Het Nationale Ballet	15
3.6.3	Het Nederlands Dans Theater	16
3.6.4	Scapino	16
3.6.5	Meerjarige subsidies, projecten en werkplaatsen	17
3.6.6	Het diverterend muziek- en danstheater	18
3.7	Toneel	18
3.7.1	Algemeen	18
3.7.2	De gezelschappen Globe en Theater	18
3.7.3	De werkplaatsen	19
3.7.4	Poppentheater	19
3.7.5	Het jeugdtheater	19
3.8	Kunstzinnige vorming en amateuristische kunstbeoefening	19
3.8.1	Algemeen	19
3.8.2	Kunstbemiddeling	20
3.8.3	Projecten amateuristische kunstbeoefening	20
3.8.4	Bijzondere cursussen	21
3.9	Overige vraagstukken	21
3.9.1	Kunstuitingen van culturele minderheden	21
3.9.2	De fondsen	21
3.9.3	De festivals	21
3.9.4	Kunsten en onderwijs	22
3.9.5	Het beheer	22
4	Samenvatting van de voorgenomen maatregelen	22
5	Financieel overzicht van het plan voor het Kunstenbeleid 1988-1992	25
5.1	Samenvatting eindbeeld	25
5.2	Sectorale verdeling Kunstenplan	27
5.3	Verdeling Kunstenbudget na Kunstenplan	28
5.4	Specificatie en fasering van de mutaties	28
5.5	Spreiding Kunstenbudget na Kunstenplan	30
5.6	Effecten voor spreiding subsidies	30
6	Bijlagen	31
6.1	Advies van de Raad voor de Kunst over de «Brief over het kunstbeleid»	32
6.2	«Brief over het kunstbeleid»	46
6.3	Standpunt over het jeugdtheater	53
6.4	Brief over het beleid kunstvakonderwijs	60

1 INLEIDING

De Brief over het kunstbeleid van 26 maart 1987 kan gezien worden als een uitwerking terzake van de kunsten van de Nota Cultuurbeleid van mei 1985.

Op 2 april 1987 legde ik de Raad voor de Kunst deze beleidsoverwegingen om advies voor. Op 12 juni 1987 reageerde de Raad per brief van die datum. Ik ben de Raad erkentelijk voor die snelle reactie. Het is mede daaraan te danken dat de discussie over het toekomstig kunstbeleid in brede kring werd ingezet. Resultaten daarvan in de vorm van reacties en standpunten uit de kunstwereld en uit bestuurlijke en politieke kring, zijn van grote betekenis geweest bij de totstandkoming van een «Plan voor het kunstbeleid 1988-1992».

Het plan volgt in grote lijnen de opbouw van mijn vorige brief. Wat de algemene uitgangspunten betreft heb ik mij beperkt tot een reactie op hetgeen daarover door de Raad voor de Kunst is gesteld. In de daarop volgende paragrafen werk ik per kunstsector de door mij voorgenomen maatregelen verder uit. Deze worden vervolgens geplaatst in een meerjarig financieel kader.

In deze uitwerking van de «Brief over het kunstbeleid» wordt niet opnieuw uitvoerig ingegaan op de mate waarin criteria van kwaliteit en pluriformiteit dan wel spreiding aan het kunstbeleid ten grondslag liggen. Ook over vraagstukken van doelmatigheid, de verhouding tussen overheidsbeleid en markt, de relatie tussen cultuur en economie en het belang van een goede samenwerking tussen de gesubsidieerde sectoren van de kunst en de televisie, heb ik, althans in algemene zin, weinig toe te voegen aan wat ik daarover al in de «Nota Cultuurbeleid» en de daarop volgende beleidsstukken heb gezegd. Waar zij van toepassing zijn, kunnen deze criteria geacht worden in de kantlijn te staan.

Ook het Stimuleringsfonds komt in dit plan niet opnieuw ter sprake. De betekenis van dat fonds voor de kunstensector is echter evident.

In dit plan is het niveau van argumentatie niet steeds dezelfde. Dat kon ook niet. Niet alles verkeert in een zelfde fase. Daar waar nadere uitwerking gewenst is, wordt aangegeven op welke wijze ik mij dat voorstel.

Om de beknoptheid van dit plan en de leesbaarheid ervan te bevorderen heb ik zowel het advies van de Raad voor de Kunst van 12 juni 1987 als de tekst van mijn «Brief over het kunstbeleid» in de bijlagen opgenomen.

2 ALGEMEEN

In de inleiding van de brief van de Raad voor de Kunst van 12 juni 1987 wordt ingegaan op de in mijn «Brief over het kunstbeleid» vervatte centrale onderwerpen.

Over het vraagstuk van de billijke verdeling stelt de Raad dat daarbij «maatschappelijke dan wel sociaal-politieke» standpunten doorklinken.

De Raad stelt tevens dat de gehele operatie van integrale afweging overbodig zou zijn indien, zoals zij destijds aan de kabinetsinformatie voorstelde, het kunstenbudget met enkele miljoenen zou zijn verhoogd.

Ik zal de laatste zijn om te ontkennen dat aan het voor de operatie gekozen uitgangspunt van «budgettaire neutraliteit» politiek-bestuurlijke overwegingen ten grondslag liggen. Zowel in de aanbiedingsbrief als in de «Brief over het kunstbeleid» zelf ben ik daarop ingegaan.

«Budgettaire neutraliteit» als politiek-bestuurlijke voorwaarde laat echter onverlet dat de operatie in eerste instantie door beleids-inhoudelijke motieven is ingegeven en dat mede op aandringen van de Tweede Kamer.

Natuurlijk zou een operatie als deze gemakkelijker te realiseren zijn geweest wanneer daarvoor exogeen gelden beschikbaar zouden zijn

geweest. De vraag is echter of het in een tijd van grote «ombuigingen» en bezuinigingen die vrijwel alle sectoren van de maatschappij treffen, verdedigbaar zou zijn om de sector van de kunsten extra financiële impulsen te geven. Ik beantwoord die vraag ontkennend. En ik doe dat zonder schroom omdat sinds mijn aantreden door mij geen neerwaartse aanpassingen van het kunstbudget van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur aan het Parlement zijn voorgesteld. De in dit plan voorgestelde prioriteiten zullen in deze context bezien alleen doorgang kunnen vinden indien de voorgestelde «ombuigingen, of alternatieven daarvoor, kunnen worden gerealiseerd en daarvoor ook steun van het Parlement kan worden verkregen.

Dat de operatie van integrale afweging in het geval van extra financiële impulsen overbodig zou zijn geweest lijkt mij overigens een aanvechtbare stelling.

De eveneens door de Raad voor de Kunst bepleite ruimte voor voortdurende inhoudelijke vernieuwing bevestigt dat het kunstbeleid per definitie een dynamisch karakter dient te hebben waarbij steeds nieuwe keuzes zullen moeten worden gemaakt. Die dynamiek behoeft niet te resulteren in verhoging van bestaande middelen maar kan toch, naar de mate waarin artistieke ontwikkelingen zich voltrekken, een geleidelijke herrangschikking van prioriteiten met zich meebrengen.

In de brief van 12 juni 1987 wordt door de Raad voor de Kunst gewaarschuwd voor een te hechte relatie tussen kunst en publiek. Begrijpelijk.

In dat verband wil ik citeren wat ik daarover in de Nota Cultuurbeleid van mei 1985 schreef:

«De ervaring leert dat het oordeel en de belangstelling van het grote publiek niet altijd een zuivere graadmeter vormen voor de waarde van bepaalde kunst- en cultuuruitingen. Daarom kan het nodig zijn dat kunstenaars, kunstwerken, maar bij voorbeeld ook bepaalde televisieprogramma's de kans krijgen zich te bewijzen tegen de onverschilligheid of misschien zelfs aanvankelijke afwijzing van het publiek in. Voorwaarde daarvoor is wel dat er sprake is van kwaliteit. Als dat het geval is, wanneer op basis van deskundigheid over de kwaliteit positief is geoordeeld, dan mag de publieke belangstelling of het ontbreken daarvan niet het laatste woord hebben over het bestaan of het voortbestaan van een bepaald initiatief.

De hierboven omschreven opvatting wordt wel aangeduid als de aanbodsgedachte en is te beschouwen als één van de pijlers van het kunst- en cultuurbeleid. Ik wil er geen misverstanden over laten bestaan dat ik deze opvatting deel. Tevens echter ben ik van mening dat er reden is kritisch te kijken naar de mate waarin op deze aanbodsgedachte een beroep wordt gedaan. Dit, omdat het aanvaarden van de aanbodsgedachte niet betekent dat de kunst- en cultuursector ontslagen is van de verplichting om met de factor van de publieke belangstelling rekening te houden en deze waar mogelijk te vergroten».

Het in de «Brief over het kunstbeleid» en in deze uitwerking daarvan gestelde ligt in het verlengde van dat standpunt.

Ten aanzien van het vraagstuk van de spreiding toont de Raad voor de Kunst zich voorstander van de zogenaamde geconcentreerde spreiding. Dat wil zeggen spreiding van het kunstaanbod over een beperkt aantal culturele centra onder zo gunstig mogelijke voorwaarden. Daarmee onderschrijft de Raad mijn opvattingen terzake.

Minder duidelijk wordt uit de brief van de Raad of dat ook geldt ten aanzien van het in de «Brief over het kunstbeleid» gehuldigde standpunt dat de operatie «niet mag leiden tot een ongunstige verhouding in de verdeling van de middelen voor activiteiten in de Randstad en die in andere delen van het land».

Vooralsnog ga ik er van uit dat deze voorwaarde mijnerzijds ook de instemming van de Raad voor de Kunst kan hebben.

In de reactie op de «Brief over het kunstbeleid» stelt de Raad prioriteiten voor dans, jeugdtheater en kunstuitingen voor migranten als artistieke prioriteiten. Dat is ook in eerdere adviezen bepleit. De tevens door mij in de «Brief over het kunstbeleid» genoemde prioriteiten voor film, letteren, kunstzinnige vorming en amateuristische kunstbeoefening worden door de Raad beschouwd als prioriteiten van vooral politieke aard. Overigens zegt de Raad ermee te kunnen instemmen wanneer de daarmee gepaard gaande financiële herschikkingen relatief gering blijven. Toch wijs ik er op dat, afgezien van het verschil in gewicht dat de Raad voor de Kunst aan verschillende adviezen kan en zal toekennen, er in meerdere afzonderlijke adviezen is aangedrongen op budgettaire verruiming voor veel meer kunstuitingen dan nu op het eerste gezicht uit de brief van de Raad valt op te maken. Ik ben zo vrij ook deze adviezen, evenals signalen en prioriteitstellingen uit de kunstwereld en uit bestuurlijke en politieke kring, mee te wegen bij mijn uiteindelijke standpuntbepaling.

3 DE AFZONDERLIJKE VRAAGSTUKKEN

3.1 Film

3.1.1 Algemeen

In de «Brief over het kunstbeleid» heb ik gepleit voor een accentverlegging van aandacht voor vooral de filmproductie naar meer aandacht voor distributie, afzet en kwaliteit. Een koers die de Raad voor de Kunst kan onderschrijven. In concreto denk ik daar als volgt uitwerking aan te geven.

3.1.2 Het Nederlands Filmmuseum

Wil het Nederlands Filmmuseum toegroeien naar een filmcentrum met landelijke uitstraling en internationale betekenis, dan is het gewenst het nieuwe beleidsplan van dit instituut met verve ter hand te nemen.

Dat daarbij, zoals de Raad voor de Kunst schrijft, voldoende rekening moet worden gehouden met artistiek-inhoudelijke overwegingen, staat voor mij voorop.

De conservering en het toegankelijk maken van filmhistorisch belangwekkend materiaal, de distributie en vertoning ervan, het verlenen van faciliteiten voor studie en onderzoeksdoeleinden, een interessante en uitdagende programmering in een eigen theater, zijn onmisbare elementen voor het behoud en de ontwikkeling van de cinematografie in Nederland. Een groot aantal andere landen hebben laten zien welk een stimulerende werking daarvan kan uitgaan voor de eigen filmcultuur.

Onder voorwaarde dat deze functies in de komende jaren hun vorm krijgen, ben ik bereid financiële ruimte daarvoor te creëren. Hetgeen neerkomt op een budgetverhoging oplopend tot maximaal f 2 400 000 in 1991, waarmee het subsidie in dat jaar rond de f 5 000 000 zal bedragen.

De subsidieverhogingen zullen ten opzichte van de filmbegroting exogeen zijn.

3.1.3 Distributie

Met de Raad voor de Kunst ben ik van mening dat voor de toekomst de aandacht in het filmbeleid meer gericht zal moeten zijn op distributie en vertoning. De vertoningsmogelijkheden voor met name kunstzinnige films worden, door het afnemende bioscoopbezoek en de financiële risico's die aan deze vertoningen verbonden zijn, steeds geringer. Het komt mij dan ook noodzakelijk voor om op dit terrein een extra financiële inspanning te leveren ter aanmoediging van Nederlandse filmdistributeurs om zo de

positie van de kunstzinnige film in het theatercircuit te versterken. Het is niet mogelijk (vanwege de Fondsenwet) activiteiten op dit gebied als taak van het Fonds voor de Nederlandse Film te beschouwen. Ik acht het echter op grond van de voorgaande overwegingen wel gerechtvaardigd om de daarvoor benodigde extra middelen, geraamd op f 200 000, te onttrekken aan het subsidie voor het Fonds voor de Nederlandse Film.

Met de diverse betrokkenen ben ik in overleg om na te gaan hoe een en ander het beste vorm kan krijgen.

3.1.4 *Scenario-ontwikkeling*

Met het Produktiefonds en het Fonds voor de Nederlandse Film zal ik overleggen hoe de scenario-schrijfkunst in Nederland het beste kan worden bevorderd. Het gaat daarbij, zoals de Raad voor de Kunst terecht heeft aangegeven, om de kwaliteit van de Nederlandse film in zijn totaliteit, commercieel of niet commercieel.

Ik stel mij ter verdere gedachtenbepaling voor dat dit voor beide fondsen kan leiden tot een verschuiving van middelen voor filmproductie ten bate van de scenario-ontwikkeling van f 150 000 in 1988 tot f 500 000 in 1991.

3.1.5 *Het Filmfestival Rotterdam*

Het Filmfestival Rotterdam heeft in een lange reeks van jaren aangetoond van groot belang te zijn voor de Nederlandse filmcultuur. Hernieuwde aandacht van de rijksoverheid voor dit festival wordt dan ook door de Raad voor de Kunst zinvol geacht. De financiële consequenties daarvan komen vanaf 1988 neer op een bedrag van f 600 000.

Ik acht het juist ter dekking van deze bedragen met ingang van 1988 f 100 000 structureel te besparen op de huidige budgetten voor instellingen en manifestaties op filmgebied. Het overige zal exogeen ten opzichte van de filmbegroting worden gefinancierd.

3.2 Letteren

3.2.1 *Algemeen*

In de «Brief over het kunstbeleid» ben ik beknopt ingegaan op een aantal aspecten van het letterenbeleid. In de reeds eerder aangekondigde «Letteren-nota» zal ik daar uitvoeriger aandacht aan besteden. Ik beperk mij nu tot wat ik in mijn brief schreef en tot de reactie van de Raad voor de Kunst daarop.

Ik gaf in de «Brief over het kunstbeleid» aan op welke punten het letterenbeleid mijns inziens versterkt zou moeten worden. De Raad voor de Kunst is met mij van mening dat voor wat betreft de leesbevordering moet worden voortgebouwd aan het veelbelovende samenwerkingsverband tussen de Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek, het Nederlands Bibliotheek- en Lektuurcentrum en de Stichting Schrijvers, School, Samenleving. Daarbij zie ik ook een rol weggelegd voor het Landelijk Ondersteuningsinstituut Kunstzinnige Vorming.

In meer algemene zin kan de Raad zich vinden in de stellingname dat de overheid een taak heeft in het bevorderen van de vraag (naar literatuur), zij het onder het voorbehoud dat andere taken daardoor niet in het gedrang komen. De Raad noemt de taak die het Fonds voor de Letteren heeft te verrichten en bepleit een zekere prioriteit voor de literaire tijdschriften.

Ik ga kort in op de verschillende punten die in het kader van dit plan relevant zijn.

3.2.2 *Leesbevordering*

De Raad voor de Kunst is, zoals gezegd, met mij van mening dat voor wat betreft de leesbevordering moet worden voortgebouwd aan het veelbelovende samenwerkingsverband dat ook reeds nu functioneert. De Raad pleit ervoor om naast de door mij genoemde instellingen en organisaties plaats toe te kennen aan professionele auteurs. Een pleidooi waar ik mij in kan vinden. Overigens komt de feitelijke situatie daaraan al een eind tegemoet.

Ik ben van mening dat in de periode die dit plan bestrijkt ten slotte extra f 700 000 beschikbaar moet zijn voor leesbevordering.

3.2.3 *Boekuitgaven*

Voor het bevorderen van de produktie en de permanente beschikbaarheid van de belangrijke auteurs uit verleden en heden, het stimuleren van vertalingen en het bevorderen van de kwaliteit van het medium boek ben ik voornemens tenslotte een extra bedrag van totaal circa f 1 500 000 uit te trekken.

Voor de consolidatie van de Stichting voor Vertalingen en de verzelfstandiging van Poetry International is voor 1988 en volgende jaren elk f 100 000 geraamd. Bij de besturen van beide instellingen zal op een afstemming van de doelstellingen worden aangedrongen met het oog op een nauwere samenwerking met betrekking tot literaire import en literaire export. De band tussen de Stichting voor Vertalingen en de Taalunie zal eveneens worden aangehaald.

Voor wat betreft een permanent beschikbare reeks van klassieke werken is aan de Koninklijke Nederlandse Uitgeversbond, en met name de Werkgroep Literaire Uitgevers verzocht om voorstellen daartoe te ontwikkelen.

3.2.4 *Literaire tijdschriften*

Het belang van de functie van literaire tijdschriften wordt door mij volledig onderschreven. In dat opzicht verschil ik niet met de Raad van mening. Vooralsnog ben ik er niet van overtuigd dat aanzienlijk meer financiële middelen nodig zijn. Ik meen dat het huidige systeem eerst dient te worden geëvalueerd.

Rationalisering van het beleid lijkt mij wenselijk. Ik heb ook ten aanzien van dit vraagstuk advies gevraagd aan de Werkgroep Literaire Uitgevers van de KNUB.

3.2.5 *Het Fonds voor de Letteren*

Zoals bekend is op dit moment een evaluatie van het Fonds voor de Letteren gaande. Ik wil het resultaat van het daartoe strekkende «IVA-onderzoek» afwachten alvorens met eventuele standpunten te komen.

3.3 Beeldende kunst, bouwkunst en vormgeving

3.3.1 *Algemeen*

Zoals bekend heeft onlangs een zeer aanzienlijke wijziging in het beleid voor de beeldende kunst zijn beslag gekregen. In de «Brief over het kunstbeleid» ben ik dan ook slechts op één aspect daarvan ingegaan. Overigens vroeg ik vooral aandacht voor de bouwkunst en de vormgeving.

De Raad voor de Kunst blijkt het daarmee eens te kunnen zijn. Voor het beleid met betrekking tot beeldende kunst, bouwkunst en vormgeving vormen de uitgangspunten zoals die eerder in de Tweede Kamer zijn behandeld en goedgekeurd, de grondslag. In de discussies die in de

afgelopen tijd zijn gevoerd, is gebleken dat met name bouwkunst en vormgeving ten opzichte van de beeldende kunst minder aandacht kregen dan gewenst is. In dit plan worden derhalve de mogelijkheden om die gebieden te stimuleren uitgebreid.

Bij de verdeling van het totaal beschikbare budget voor beeldende kunst, bouwkunst en vormgeving van f 100 000 000 ga ik in het kader van dit plan uit van ongeveer f 80 000 000 voor beeldende kunst, f 10 000 000 voor bouwkunst en f 10 000 000 voor vormgeving. Ik kom binnenkort met een nadere uitwerking van deze voorgenomen verdeling.

Het in de laatste jaren opgebouwde beleidsinstrumentarium voor beeldende kunst, bouwkunst en vormgeving bestaat inmiddels uit individuele subsidies, opdrachten, ad hoc subsidies, presentatiebeleid en marktverruiming. In de komende jaren heb ik het voornemen de mogelijkheden voor marktverruiming en opdrachtenbeleid uit te breiden.

Voor het gehele beleidsinstrumentarium geldt dat uit de praktijk van de komende jaren moet blijken in hoeverre aan de verwachtingen voldaan zal worden.

Ook de verdeling van het beschikbare budget over de diverse instrumenten zal dan nader bekeken worden.

Ten slotte wijs ik op de geldstroom naar de provincies en de vier grote gemeenten in het kader van het beleid beeldende kunst en vormgeving (f 35 000 000).

3.3.2 *Presentatie van eigentijdse beeldende kunst*

De Raad onderschrijft mijn prioriteit voor de presentatie van eigentijdse beeldende kunst, vooral in musea buiten de randstad, met de bedoeling een goede geografische spreiding van verantwoorde presentaties te bewerkstelligen. Het ligt voor de hand dat daarbij een duidelijke samenhang gewenst is tussen wat er op dat gebied in het kader van het kunstbeleid tot stand wordt gebracht, de activiteiten van de Rijksdienst Beeldende Kunst en het museumbeleid. Daartoe hoort ook een eenduidige systematiek van advies en toetsing. Voor de presentatie van eigentijdse beeldende kunst en vormgeving ben ik voornemens om binnen de begroting voor de beeldende kunst een budget te creëren van f 1 500 000.

3.4 Muziek

3.4.1 *Algemeen*

Met de Raad voor de Kunst ben ik van mening dat de reorganisatie van het orkestenbestel niet in alle opzichten lijkt te beantwoorden aan de oorspronkelijke bedoelingen.

Niet in alle opzichten. Op een aantal belangrijke punten kan de operatie echter als geslaagd worden beschouwd. In de periode 1983 tot en met 1987 is een verschuiving van subsidiegelden van de orkesten in de richting van de kamermuziek, de jazz, de popmuziek en de scheppende toonkunst gerealiseerd. Het gaat daarbij om een bedrag van totaal circa f 7 000 000.

Er is ook kritiek gerezen. Van de kant van de orkesten lijkt de huidige stand van zaken te worden gezien als een tussenfase waarbij het einddoel is een meer geconcentreerd en kwalitatief hoogwaardiger aanbod. Een dergelijke opvatting komt trouwens ook in het advies van de Raad voor de Kunst tot uitdrukking.

De directies van de orkesten zijn van mening dat met de huidige omvang van de ensembles het onvoldoende mogelijk is om een artistiek verantwoord en bij het publiek aansprekend repertoire te ontwikkelen.

Een ander punt van kritiek betreft het zogenaamde culturele «overaanbod». Geconstateerd kan worden dat bij de huidige stand van zaken dit overaanbod niet is teruggedrongen. Het overaanbod kent, globaal, twee

verschijningsvormen. In het eerste geval is het aantal concerten weliswaar verminderd maar is het gevolg daarvan dat capaciteit van het orkest onbenut blijft. In het andere geval worden er concerten gegeven terwijl de publieke belangstelling onvoldoende is. Ook komt het voor dat de kwaliteit achterblijft of de accommodatie minder geschikt is.

Het doel van de orkestenoperatie moet zijn een naar aantal en kwaliteit bij de vraag passend aanbod te realiseren. Dat moet mogelijk blijven, ook bij een verdergaande verschuiving van middelen van de orkesten ten behoeve van andere sectoren van de muziek, de dans, de spreiding van muziekdramatische kunst en andere prioriteiten in de kunstsector.

De Raad voor de Kunst stelt dat, nu de nieuwe Mediawet van kracht is, er gemakkelijker dan voorheen een plaats kan worden ingeruimd binnen het muziekbestel voor de omroeporkesten en omroepkoren. In dat verband wijs ik op het volgende. Ook onder het regime van de nieuwe Mediawet blijft de beleidsbepaling een eigen verantwoordelijkheid van de zendgemachtigden. Overigens behoeft dat natuurlijk niet te betekenen dat daarmee samenwerking en afstemming onmogelijk zijn. Daarbij mag echter de bijzondere functie die de omroeporkesten en omroepkoren in het Nederlandse muziekleven vervullen niet uit het oog worden verloren. Met «meer van hetzelfde» is niemand gebaat. Onder die voorwaarde ben ik voorstander van samenwerking en ben daarom bereid ideeën van de Raad daaromtrent te bespreken met de omroepwereld. Ook zal ik deze meewegen bij de evaluatie van de bijzondere status van de omroepensembles binnen het Facultair Bedrijf van de omroep.

De Raad voor de Kunst houdt een pleidooi om te komen tot:

- samenvoeging van het Frysk Orkest en het Noordelijk Filharmonisch Orkest;
 - concentratie van Forum Filharmonisch op (de eigen) operabegeleiding;
 - uitbreiding van het speelgebied van het Gelders Orkest en het Brabants Orkest;
 - oriëntatie van het Limburgs Symfonie Orkest op operabegeleiding in Brabant en Limburg;
 - uitvoering van balletbegeleidingstaken door het Nederlands Balletorkest en gedeeltelijk door het Noordhollands Philharmonisch Orkest.
- In de volgende paragrafen ga ik op deze punten nader in.

3.4.2 *Het aanbod van symfonische muziek in het noorden, oosten en zuiden van het land*

Voordat ik reageer op de door de Raad voor de Kunst voorgestane veranderingen, wil ik in het kort de huidige situatie schetsen.

Op dit moment worden door vijf regionale symfonie-orkesten (het Noordhollands niet meegerekend) en Forum Filharmonisch 571 symfonische concerten gegeven. Daarbij varieert de gemiddelde zaalbezetting van 285 (Frysk Orkest) tot 642 (Brabants Orkest). Het overzicht ziet er als volgt uit:

Orkest	Huidige verz. geb. (in milj. inwoners)	Huidige aantal symfonische concerten	Gemiddeld aantal bezoekers	Aantal concerten per 100 000 inw.
Frysk	0,6	104	285	17,3
NFO	1,0	96	604	9,1
Gelders	1,75	96	581	5,5
Brabants	2,13	104	642	4,9
Limburgs	1,09	82	375	7,5
Forum Filh.	1,1	89	362	8,1

Ten minste twee conclusies kunnen worden getrokken.

Er blijken grote verschillen te bestaan tussen de gemiddelde bezoekcijfers van de verschillende orkesten. Bovendien is er sprake van een aanzienlijke onevenwichtigheid in de spreiding van het aanbod.

Wat de bezoekcijfers betreft scoren Forum Filharmonisch, het Frysk Orkest en het Limburgs Symfonie Orkest relatief laag en het Brabants Orkest, het Gelders Orkest en het Noordelijk Filharmonisch Orkest relatief hoog.

Voor wat de spreiding betreft is het noorden naar verhouding overbedeeld. In het oosten is Overijssel ten opzichte van Gelderland en in het zuiden Limburg ten opzichte van Brabant overbedeeld. Deze situatie wordt niet gecorrigeerd door «optredens» van orkesten buiten het eigen speelgebied.

De conclusies die uit deze korte schets te trekken zijn ondersteunen de ook door de Raad voorgestane veranderingen. De uitwerking daarvan zie ik aldus.

De gedachtengang om tot drie volwaardige regionale symfonie-orkesten te komen kan ik onderschrijven. Deze orkesten zouden primair een symfonische taak moeten hebben en secundair taken op het gebied van de koorbegeleiding.

Deze orkesten kunnen dan het noorden, oosten en zuiden als respectieve speelgebieden bestrijken. Voor het noorden denk ik daarbij aan een nieuw orkest dat de taken van het Frysk Orkest en het Noordelijk Filharmonisch Orkest overneemt, voor het oosten ligt het voor de hand dat het Gelders Orkest die taak op zich neemt en voor het zuiden geldt hetzelfde voor het Brabants Orkest.

Daarnaast is er, ook in de opvatting van de Raad voor de Kunst, plaats voor drie orkesten die naast een bescheiden symfonische taak, zich met name richten op opera- en balletbegeleiding. Dat zijn het orkest van Forum (operabegeleiding en eventueel een beperkte concerttaak), het Limburgs Symfonie Orkest (half operabegeleiding, half concerttaak) en het Noordhollands Philharmonisch Orkest (aanvullende balletbegeleiding en concerttaak).

Het is duidelijk dat de voorgestane maatregelen de totale omvang van het aanbod van symfonische muziek beperken.

Daar staat tegenover dat de orkesten met primair een symfonische taakstelling ten opzichte van de oorspronkelijk in de orkestenoperatie bedoelde omvang enige verruiming van middelen krijgen.

Daarbij mag worden aangenomen dat zulks aan de kwaliteit ten goede zal komen.

De voorstellen op het gebied van de symfonische muziek dienen echter vooral te worden gezien in samenhang met maatregelen ten aanzien van andere onderdelen van het muziek- en podiumkunsten aanbod.

Ik denk daarbij onder meer aan een grotere spreiding van het aanbod van de randstedelijke orkesten, vergroting van het aanbod van andere muziekvormen en verruiming van het opera-aanbod. Het advies van de Raad wijst in deze richting.

Dat advies heeft inmiddels geleid tot reacties van de zijde van de provinciale orkesten. Samengevat komen deze reacties hierop neer. Uitgaande van een principiële gelijkwaardigheid van provinciale en randstedelijke orkesten, worden voor ensembles met primair een symfonische taakstelling 97 volledige formatieplaatsen geclaimd; voor orkesten met een belangrijke begeleidende taak 68.

Ik ben van mening dat dit, nog afgezien van de financiële consequenties, niet realistisch is. De wens om overall steeds het aantal musici in dienst te hebben nodig om werken in grote bezetting uit te voeren komt onder meer voort uit een onevenredige nadruk op dat deel van het repertoire. Het is zeer de vraag of daarvoor voldoende artistiek potentieel aanwezig is, of er voldoende publieke belangstelling is en of er voldoende geschikte

accommodaties zijn. Naast grotere spreiding zal ook door middel van uitwisseling en samenwerking zeer wel kunnen worden voorzien in de behoefte aan het repertoire voor grote bezetting. In de nieuwe situatie zal aan de regionale orkesten met een primair symfonische taak een subsidie beschikbaar worden gesteld zodat het mogelijk is om – afhankelijk van de werkwijze en keuzen van het orkest – een bestand aan musici in dienst te hebben in de orde van grootte van 70–75 volledige formatieplaatsen.

Het werkelijk aantal musici (onder andere met deeltijdfuncties) dat aan het orkest zal zijn verbonden zal circa 80 kunnen bedragen. Ik stel mij voor dat de orde van grootte van de regionale orkesten die (mede) een begeleidende taak hebben circa 60 à 65 volledige formatieplaatsen zal zijn. Ook hier zal het feitelijk aantal musici groter kunnen zijn.

3.4.3 *De balletbegeleiding*

De Commissie Van Royen heeft mij ten aanzien van de balletbegeleiding onder meer geadviseerd om het Nederlands Balletorkest in gelijke mate in te zetten voor zowel Het Nationale Ballet als het Nederlands Dans Theater. Vervolgens heb ik de heer P. Heuwekemeijer verzocht om mij over de capaciteitsvraagstukken die daaraan verbonden zijn nader van advies te dienen. Het rapport Heuwekemeijer concludeert dat de problemen op het gebied van de balletbegeleiding in belangrijke mate zouden kunnen worden opgelost door naast het Balletorkest ook het Noordhollands Philharmonisch Orkest met deze taak te belasten. Naar aanleiding daarvan heb ik, in verband met de nadere uitwerking van de «Brief over het kunstbeleid», afgezien van het volledig effectueren van de voor het Noordhollands Philharmonisch Orkest in de orkestenoperatie voorziene formatiereductie. Inmiddels heeft het Noordhollands Philharmonisch Orkest de balletbegeleidingstaak feitelijk op zich genomen. Naar het zich laat aanzien op bevredigende wijze.

Ik ben dan ook van mening dat de inmiddels bestaande situatie bestendig moet worden en dat de formatie van het Noordhollands Philharmonisch Orkest op het huidige, door de heer Heuwekemeijer geadviseerde, niveau gehandhaafd moet worden. Om een aantal andere knelpunten tot een oplossing te brengen is het overigens gewenst daarover met Het Nationale Ballet, het Nederlands Dans Theater en het Balletorkest nadere afspraken te maken.

Voor de eventuele financiële consequenties daarvan heb ik een bedrag van f 250 000 in dit plan opgenomen.

Ten slotte verwacht ik ook van projectmatige samenwerking tussen het Residentie-orkest en het Nederlands Dans Theater positieve effecten ten aanzien van het aantal met levende muziek begeleide balletvoorstellingen.

3.4.4 *Het Nederlands Philharmonisch Orkest*

Het nog niet zo lang geleden tot stand gekomen Nederlands Philharmonisch Orkest heeft drie taken. Het gaat daarbij om een begeleidingstaak ten behoeve van De Nederlandse Opera, een symfonische taak, vooral voor Amsterdam en Utrecht, en een taak op het gebied van de muziek voor kamerorkest. De Raad voor de Kunst stelt dat deze taken tot twee zouden kunnen worden teruggebracht, te weten de operabegeleiding en de symfonische taak. De besparing zou dan ten goede moeten komen aan gedirigeerde kamermuziekensembles.

Hoewel ik het eens ben met het voorstel van de Raad om een grotere financiële armslag te verlenen aan een aantal gedirigeerde kamermuziekensembles (in paragraaf 3.4.7 kom ik daarop terug) ben ik vooralsnog van mening dat de daarvoor benodigde middelen niet gevonden moeten worden in het afstoten van de kamerorkesttaak van het Nederlands Philharmonisch Orkest. Het kamerorkest is een geïntegreerd onderdeel van het gehele orkestapparaat en staat als zodanig ook ter beschikking

van daarvoor in aanmerking komende producties van De Nederlandse Opera. Gezien de ontwikkelingsfase waarin het Nederlands Philharmonisch Orkest zich bevindt, acht ik het gewenst eerst tot een beoordeling te komen van de uitvoering van de overeengekomen drieledige taak van het orkest na de opbouwperiode.

Dat neemt niet wég dat bij die beoordeling de functie van het NedPhO-kamerorkest mede gezien moet worden in relatie tot het functioneren van andere grootbezette en gedirigeerde kamermuziekensembles.

Ik wil de voorstellen van de Raad voor de Kunst dan ook bezien in samenhang met een mogelijk doelmatiger samenwerking met De Nederlandse Opera en een doelmatiger opzet van het orkest in zijn totaliteit, onder meer door een zekere beperking van het aantal formatieplaatsen. Ik meen dat daarbij een taakstelling van f 800 000 bereikbaar moet zijn.

3.4.5 De orkesten in de randstad

De Raad voor de Kunst pleit ervoor het Concertgebouw-orkest, het Residentie-orkest en het Rotterdams Philharmonisch Orkest een, zij het bescheiden, spreidingstaak op te leggen. Gezien de ten aanzien van de provinciale orkesten ontwikkelde gedachten ben ik met de Raad van mening dat het gewenst is dat de grote orkesten ook buiten het westen van het land optreden. Op deze wijze kan ook het repertoire voor grote bezetting op hoog artistiek niveau binnen het bereik van het publiek aldaar gebracht worden. Ik ga daarbij uit van circa 20 à 30 concerten.

3.4.6 Samenvatting orkesten

Samenvattend: Mijn voorstellen leiden ertoe dat op het budget voor de regionale orkesten een besparing van per saldo f 3 200 000 wordt bereikt.

De beperking van de symfonische taak van Forum Filharmonisch leidt tot een vermindering van f 2 800 000.

In combinatie met de taakstelling voor het Nederlands Philharmonisch Orkest zal het subsidie voor de symfonische muziekvoorziening uiteindelijk met f 6 800 000 verminderen.

3.4.7 Kamermuziek, muziek- en muziektheaterprojecten

De Raad voor de Kunst acht het wenselijk meer middelen aan te wenden in de sfeer van de (gedirigeerde) kamermuziekensembles en muziek- en muziektheaterprojecten. Ik deel die mening.

Ik vind evenwel dat de ruimte daarvoor in eerste instantie gevonden moet worden in de besteding van een deel van de gelden die in het kader van de «orkestenoperatie» voor andere muziekvormen nog vrijkomen. Ik denk daarbij aan een bedrag f 1 500 000 waarvoor ik, rekening houdend met het advies van de Raad, met nadere voorstellen zal komen.

3.5 Opera

De opvattingen van de Raad voor de Kunst ten aanzien van De Nederlandse Opera kan ik in grote lijnen onderschrijven. Dat betekent dat ik met de Raad van mening ben dat De Nederlandse Opera zich moet concentreren op grootschalige producties van hoog niveau. Gegeven ook mijn eerder ingenomen standpunt dat van verdere subsidieverhoging geen sprake kan zijn, stelt dat grenzen aan de omvang en de spreiding van het aanbod. Dat wil overigens niet zeggen dat elk aantal voorstellingen daarmee acceptabel wordt. Verder blijf ik van mening dat Rotterdam en Den Haag tot het speelgebied van De Nederlandse Opera moeten worden gerekend.

Met het bestuur van De Nederlandse Opera voer ik overleg om te bezien op welke wijze de inmiddels geconstateerde aanvangsproblemen

op financieel en organisatorisch gebied kunnen worden opgelost en voor de toekomst voorkomen. Ik ga daarbij uit van een jaarlijks aantal voorstellingen van ten minste 100, waarvan ongeveer 20 in Den Haag en Rotterdam. De hoogte van het subsidie zal ik afhankelijk stellen van de daadwerkelijke realisering van deze spreidingstaak.

Ook als een substantieel opera-aanbod door De Nederlandse Opera gehandhaafd wordt blijft het vraagstuk van de grote vraag naar opera in het gehele land een probleem. Ik ben nog steeds van mening dat een doelmatiger aanpak van en samenwerking tussen de verschillende operavoorzieningen, ook in de facilitaire sfeer, kunnen leiden tot efficiency-verhoging en kostenbesparing. Samenwerking met operahuizen over de grens sluit ik daarbij niet uit. Ik ben onder die voorwaarden bereid over te gaan tot een zekere verruiming van de financiële armslag ten behoeve van de regionale operavoorziening. Een derde operavoorziening in ons land wijs ik af. Als er leemten in het aanbod zijn moet dat opgevangen kunnen worden door uitbreiding van het speelgebied van Opera Forum met een «steunpunt» in de provincie Limburg, te weten Venlo.

Gezien de geconstateerde bereidheid tot medewerking van zowel de provincie Limburg als het Limburgs Symfonie Orkest lijkt het mogelijk het aanbod van Forum te vergroten van het huidig aantal van circa 100 voorstellingen tot circa 150 in de nabije toekomst.

Voor deze uitbreiding van de operataak van Forum ben ik bereid in het kader van dit plan een extra subsidie ter beschikking te stellen van f800 000.

Dit laat uiteraard de budgettaire consequenties van een beperking van de symfonische taak van Forum onverlet.

3.6 Dans

3.6.1 Algemeen

In het advies van de Raad voor de Kunst over mijn «Brief over het kunstbeleid» wordt verwezen naar het rapport van de Commissie Reehorst. De Raad spreekt daarbij haar bevreemding uit over het feit dat de daarin bepleitte verruiming van mogelijkheden voor de dans niet heeft geleid tot een duidelijker prioriteitsstelling mijnerzijds. Recente budgetverhogingen voor de dans noemt de Raad «een pleister op de wonde».

Zoals ook uit de «Brief over het kunstbeleid» mag blijken ben ik er, mede op grond van eerdere adviezen, wel degelijk van overtuigd dat zich in de danswereld ontwikkelingen voordoen waarvoor extra financiële steun wenselijk is. Maar ook voor de dans geldt dat verruiming van middelen niet mag leiden tot voortzetting van activiteiten die aan zeggingskracht en betekenis hebben ingeboet. Ik merk daarbij op dat ook de Commissie Reehorst vraagtekens heeft geplaatst achter sommige onderdelen van het dans-aanbod.

Per brief van 6 oktober 1986 stelde ik de Raad voor de Kunst in kennis van mijn voorlopige standpunt over het in het rapport van de Commissie Reehorst gestelde. In de volgende paragraaf zal ik dat preciseren.

3.6.2 Het Nationale Ballet

De Raad voor de Kunst doet de aanbeveling om het tableau van Het Nationale Ballet enigszins te reduceren. Motieven daarvoor zijn het wegvallen van de noodzaak om een aantal plaatsen voor De Nederlandse Opera in stand te houden en de omstandigheid dat de gemiddelde bezetting van de producties in relatie tot de omvang van het tableau overcapaciteit te zien geeft.

In geld uitgedrukt zou dat neerkomen op een besparing van f 720 000.

Uit overleg met bestuur en directie van Het Nationale Ballet is mij gebleken dat in het tableau sinds enige tijd geen specifieke groep meer beschikbaar wordt gehouden voor De Nederlandse Opera. De opera-taken worden ingepast in de reguliere planning.

Naar de opvatting van Het Nationale Ballet is handhaving van de omvang van het tableau gewenst om aan de spreidingstaak te kunnen blijven voldoen. Daarbij streeft men er naar de kwaliteit van het te spreiden aanbod te vergroten.

Dat neemt niet weg dat ik van mening ben dat door doelmatiger werken, bij voorbeeld door een betere afstemming van tableau op voorstellingsbezetting, besparingen mogelijk zijn. Een vermindering van f 400 000 van het rijkssubsidie lijkt mij dan ook een realistische taakstelling.

3.6.3. *Het Nederlands Dans Theater*

De raad voor de Kunst adviseert het subsidie voor het Nederlands Dans Theater aanzienlijk te verhogen. Bij de behandeling van de begroting van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur voor het jaar 1987 heeft de Tweede Kamer bij amendement het subsidiebedrag voor het Nederlands Dans Theater aanzienlijk verhoogd. Ook de gemeente Den Haag heeft het subsidie opgetrokken. Het budget is daarmee verruimd met in totaal f 2 500 000.

De Tweede Kamer stelde als voorwaarde bij het amendement dat de spreidingstaak van het Nederlands Dans Theater blijvend wordt uitgevoerd. Dat wat betreft zowel de zogenaamde grote als de kleine groep.

Op grond van het advies van de Raad voor de Kunst ben ik bereid tot een verdere verhoging van het subsidie met f 500 000. Daaraan verbind ook ik de voorwaarde dat de spreidingstaak uitgevoerd blijft worden.

Tevens stel ik als voorwaarde dat ik in overleg met de gemeente Den Haag zal kunnen constateren dat deze de subsidieverhoging volgt conform de gebruikelijke subsidiesleutel.

3.6.4. *Scapino*

In het advies van de Commissie Reehorst worden positie en kwaliteit van het Scapino-ballet in twijfel getrokken. Voor zover er volgens de Raad voor de Kunst voor Scapino nog een functie is ligt deze op het vlak van het romantisch-klassieke repertoire, zulks in combinatie met een duidelijke spreidingstaak. De educatieve activiteiten in scholen dienen afgestoten te worden.

Ik acht het bepalen van Scapino op het romantisch-klassieke repertoire niet erg realistisch. Het Nationale Ballet heeft na jarenlange investeringen in het artistieke potentieel het daarvoor vereiste niveau bereikt. Nog afgezien van de vraag of een in dat specifieke repertoire gespecialiseerd gezelschap nodig is mag men, gezien omvang en historische ontwikkeling, twifelen aan de realiseerbaarheid van het voorstel.

Deze stelling wordt door de (nieuwe) artistieke leiding van Scapino onderschreven.

Naar aanleiding van onder meer het advies van de Commissie Reehorst is de discussie over de mogelijke toekomst van het gezelschap in een stroomversnelling geraakt. In de onlangs gepubliceerde plannen wordt de exclusieve taakstelling voor de jeugd verlaten en gezocht naar mogelijkheden voor een vernieuwend repertoire.

Scapino is met de gemeente Rotterdam in onderhandeling over een mogelijke vestiging in deze stad. In de nieuwe plannen blijft Scapino zich overigens een grote spreidingstaak toekennen.

Indien deze plannen doorgang zouden vinden, ontstaat er een situatie waarin de drie grote randstedelijke centra elk over een eigen dansgezelschap beschikken met elk een eigen, onderling afwijkend, artistiek profiel.

Niet alleen kan op deze wijze worden bijgedragen aan een beter evenwicht van het kunstaanbod binnen de randstad, het biedt ook aan de spreiding van dans buiten de randstad goede mogelijkheden. Tegen deze achtergrond ben ik bereid te bevorderen dat de nieuwe artistieke leiding van Scapino in Rotterdam een nieuw gezelschap formeert.

Ik ben bereid voor een dergelijk initiatief een subsidie van f 1 300 000 uit te trekken. Ik zal daarover met de gemeente Rotterdam in overleg treden. Gesteld dat Rotterdam bereid en in staat is om op basis van de gebruikelijke subsidieverhoudingen te subsidiëren dan kan een gezelschap in het leven worden geroepen met een totaal subsidie van ongeveer f 3 000 000. Dat zou het mogelijk maken een dansgroep van circa 25 dansers te formeren.

3.6.5. *Meerjarige subsidies, projecten en werkplaatsen*

Voor het kunstbeleid is het essentieel dat er kwalitatieve afweging mogelijk is tussen bestaande activiteiten en nieuwe ontwikkelingen. Gebeurt dat niet dan zijn daar de minder gevestigde belangen de dupe van. Daar is de ontwikkeling en de bloei van de kunst allerminst bij gebaat.

Naar aanleiding van het rapport van de Commissie De Boer wordt bij het toneel inmiddels al weer enkele jaren gewerkt met een subsidiesysteem waarbij een balans is gevonden tussen continuïteit en flexibiliteit.

Ook voor de dans is het gewenst bestaande activiteiten en nieuwe ontwikkelingen in hun samenhang te kunnen beoordelen. Het ligt voor de hand voor de dans een zelfde systeem van beoordeling te introduceren als nu geldt voor het toneel. Zeker ook omdat de kleinere dansgroepen en de dansprojecten voor wat betreft produktiewijze en afname feitelijk deel uitmaken van het zogenaamde kleinere theatercircuit.

Wanneer het subsidiesysteem van het toneel van toepassing wordt voor de dans, ontstaat een situatie waarbij Het Nederlands Dans Theater, Het Nationale Ballet en het mogelijk nieuw te formeren gezelschap in Rotterdam beschouwd kunnen worden als «structureel» gesubsidieerde gezelschappen. Kleinere gezelschappen zouden dan met ingang van het seizoen 1988-1989 kunnen worden opgenomen in een systeem van drie-jaren-subsidie.

«Structureel» wil overigens niet zeggen dat er geen periodieke toetsing van het artistieke belang plaatsvindt maar, anders dan bij de meerjaren-subsidie, is daarbij geen sprake van eindigheid per definitie.

Ik deel de mening van de Raad voor de Kunst dat er voor danswerkplaatsen een eigen budget moet komen in aanvulling op het projectenbudget. Waar de kleinschalige dansactiviteiten feitelijk al deel uitmaken van het kleinere theatercircuit, lijkt het mij wenselijk aan te sluiten bij de situatie van de theaterwerkplaatsen. Ik kies dan ook voor een wat minder ruime definitie van het begrip «werkplaats» dan de Raad in zijn advies doet.

Ook bij «werkplaatsen» dient het mijns inziens primair te gaan om op produktie gerichte activiteiten. Dat sluit onderzoek natuurlijk niet uit, maar er dient steeds een zekere publieksgerichtheid te zijn.

Samenvattend: ik ben bereid om in het kader van dit plan het subsidie voor dansprojecten met het door de Raad geadviseerde bedrag van f 100 000 te brengen op het niveau van f 1 500 000.

Voor de danswerkplaatsen denk ik aan een jaarlijks budget van f 1 000 000.

Het budget voor de kleinere dansgezelschappen wil ik met f 1 000 000 verhogen tot f 3 500 000. Daarin begrepen is vooralsnog voor Introdans f 500 000.

De Raad voor de Kunst bepleit in zijn advies ten slotte subsidieverhoging voor het Nederlands Instituut voor de Dans en een structurele bijdrage aan het omscholingsfonds voor dansers. Vooralsnog zie ik geen redenen

aanwezig af te wijken van het destijds geadviseerde subsidie voor het NID, dat in 1988 bereikt zal zijn.

Ten aanzien van het omscholingsfonds is onlangs besloten dat uit de middelen voor de aanpassing van de arbeidsvoorwaarden in de gesubsidieerde sector een structurele bijdrage aan dit fonds zal worden verstrekt.

3.6.6. *Het diverterend muziek- en danstheater*

Bij het diverterend muziek- en danstheater gaat het om vormen van theater, bij voorbeeld musicals, met een hoge amusementswaarde gericht op een breed publiek. Het grootste deel van het aanbod op dit gebied wordt door zogenaamde vrije producenten tot stand gebracht die daarbij niet of slechts voor een klein deel een beroep doen op overheids-subsidie.

Hoewel de ontwikkeling van de kunst bij deze theatervormen niet voorop staat, voldoen ook zij aan een behoefte. Ik ben dan ook van mening dat binnen het kunstbeleid ook voor dit soort activiteiten ruimte dient te zijn.

Aan de doelmatigheid van de huidige productie- en subsidiepraktijk twijfel ik echter sterk.

Ik ben van mening dat op dit moment de subsidiëring van de Hoofdstad Operette en het Folkloristisch Danstheater een te zware druk leggen op de kunstbegroting. Aan de kritische kanttekeningen van de Raad voor de Kunst terzake kan ik niet voorbijgaan.

Ik ben tot de conclusie gekomen dat een reductie van het nu voor beide genoemde instellingen beschikbare subsidiebedrag wenselijk is. Ik zal de Raad ter nadere advisering voorleggen of beide gezelschappen in de toekomst gesubsidieerd moeten blijven op basis van een herziene opzet, of dat gekozen moet worden voor een systeem van incidentele subsidies waarop ook andere producenten een beroep kunnen doen.

In het kader van dit plan ga ik uit van een besparing op het huidige budget van f 2 400 000.

3.7 **Toneel**

3.7.1 *Algemeen*

Het advies van de Raad voor de Kunst over de «Brief over het kunstbeleid» heb ik gelezen in samenhang met het driejaarlijks toneeladvies. Zoals bekend heb ik op een aantal punten van het toneeladvies een standpunt bepaald en bekend gemaakt. In het kader van dit plan ga ik nader in op de positie van de regionale repertoire-gezelschappen, de door de Raad voor de Kunst bepleite verruiming van de budgetten voor werkplaatsen en voor het poppentheater en op het rapport van de Commissie Zeevalking over de toekomst van het jeugdtheater.

3.7.2 *De gezelschappen Globe en Theater*

Reeds eerder gaf ik aan dat het onmogelijk is voorbij te gaan aan de sterk gedaalde belangstelling voor het repertoire-toneel. Over de oorzaken van die verminderde belangstelling schetste ik in de «Brief over het kunstbeleid» een aantal bestaande, nogal uiteenlopende, opvattingen.

De Raad voor de Kunst heeft zich, terecht, beperkt tot een kwalitatieve analyse van de ontwikkelingen in het toneel van de laatste jaren. De conclusie is dat in de huidige Nederlandse toneelcultuur geen plaats is voor meer dan drie grote repertoire-gezelschappen.

Na bestudering van het advies van de Raad lijkt de conclusie onontkoombaar dat de in het advies bepleite maatregelen thans de aangewezen basis zijn voor versterking van de kwaliteit en voor toenemende publieke belangstelling. Artistieke en organisatorische ontwikkelingen van dit moment wijzen in ieder geval sterk in die richting.

Het wegvallen van Theater en Globe zou intussen kunnen leiden tot verarming van het theaterleven in het oosten en zuiden van ons land. Het stellen van strikte spreidingseisen (die subsidievoorwaarden zullen met nadruk worden gesteld) aan de resterende grote gezelschappen kan daarin wel enigszins voorzien, maar niet volledig.

Ik ben dan ook van mening dat in het oosten en zuiden door het Rijk gesubsidieerde toneelvoorzieningen moeten blijven: in de visie van de Raad, als ik die goed taxeer, zijn dat produktie-kernen die op ad hoc basis produceren en die een grotere variëteit aan theateractiviteiten bestrijken dan de huidige regionale repertoire-gezelschappen. Samenhang met vergelijkbare voorzieningen op het gebied van muziek en dans, en vooral samenwerking, liggen voor de hand. Te zamen met «De Voorziening» in Groningen moet dit mogelijkheden bieden voor een levendig en geschaard theateraangebod in zowel het noorden, oosten als zuiden van ons land. Ik ga ervan uit dat de nieuwe situatie per augustus 1988 zal kunnen ingaan.

Als budget voor de twee nieuw te creëren voorzieningen denk ik aan f 3 500 000 elk. «De Voorziening» in Groningen heeft op dit moment f 4 300 000 subsidie. In dat bedrag zijn echter tevens opgenomen dans (Reflex) en voor kinder- en jeugdtheater (ex-Genesis en ex-Werk in Uitvoering). Aangenomen mag worden dat in het oosten en zuiden ook budgetten voor jeugdtheater en voor toneel- en danswerkplaatsen beschikbaar zullen komen, zodanig dat er sprake zal zijn van een met het noorden vergelijkbare situatie.

3.7.3 *De werkplaatsen*

Op grond van het advies van de Raad voor de Kunst heb ik het voornemen het budget voor werkplaatsen te verhogen met f 500 000 tot f 1 500 000. Te zamen met het nieuwe budget voor danswerkplaatsen is er dan totaal f 2 500 000 voor theaterwerkplaatsen beschikbaar.

3.7.4 *Poppentheater*

Voor incidentele subsidies voor het poppentheater is op dit moment circa f 500 000 beschikbaar. Kwalitatieve en kwantitatieve ontwikkelingen rechtvaardigen het dit budget te vergroten. Ik zal daartoe vooralsnog f 500 000 extra uittrekken.

De extra kosten gemoeid met de eventuele oprichting van het instituut voor poppentheater worden uit de lopende begroting bestreden.

3.7.5 *Het jeugdtheater*

Als bijlage van dit plan is opgenomen mijn standpunt over het rapport van de Commissie Zeevalking.

De door mij voorgestane uitvoering van de in dat rapport gedane aanbevelingen vergt een extra bedrag van f 1 500 000. Rekening houdend met de vrijkomende middelen ingevolge de herhaaldelijk door de Raad voor de Kunst voorgestelde opheffing van het Amsteltoneel (f 1 500 000), ontstaat zo totaal een extra budget van circa f 2 600 000 hetgeen overeenkomt met de door de Commissie Zeevalking bepleite budgetverruiming.

3.8 Kunstzinnige vorming en amateuristische kunstbeoefening

3.8.1 *Algemeen*

De gevolgen van decentralisatie en financiële «ombuigingen» in het sociaal-cultureel werk hebben hun uitwerking op de sector kunstzinnige vorming en amateuristische kunstbeoefening niet gemist.

De daaruit voortvloeiende veranderingen maken het noodzakelijk het landelijk beleid terzake opnieuw te doordenken. Niet alleen de relatie tussen de landelijke voorzieningen en de plaatselijke en regionale centra voor kunstzinnige vorming dient daarbij punt van aandacht te zijn, de noodzakelijke hechte band met de professionele kunsten en afstemming en samenwerking met het reguliere onderwijs zijn evenzeer van groot belang.

3.8.2 *Kunstbemiddeling*

De bemiddeling tussen het kunstaanbod en het educatieve veld geniet hoge prioriteit. Daarbij dient gestreefd te worden naar een nauwe samenhang met de ontwikkelingen in het professionele kunstleven. De bemiddeling dient bovendien afgestemd te zijn op het «decentrale niveau». De Raad voor de Kunst onderschrijft deze uitgangspunten in grote lijnen. Ook de Raad kan zich vinden in de centrale rol die het Landelijk Ondersteuningsinstituut Kunstzinnige Vorming daarbij zou kunnen spelen. Een aantal wijzigingen in het beleid is daartoe gewenst. In de eerste plaats zal de, overigens eerder beoogde, inbedding van activiteiten van het Nederlands Instituut voor Kunst en Onderwijs in die van het LOKV doorgevoerd worden. In de tweede plaats is een wijziging van het huidige takenpakket van het LOKV noodzakelijk. In de derde plaats, afhankelijk van het welslagen van de taakombuiging van het LOKV, zal er een budgetverruiming voor de kunstbemiddeling van f 1 500 000 worden gerealiseerd.

De volgende activiteiten dienen mijns inziens in elk geval deel uit te maken van het takenpakket van het LOKV «nieuwe stijl»:

- adequate praktische ondersteuning aan muziekscholen, creativiteitscentra, kunstzinnige vorming in onderwijs alsmede amateuristische kunstbeoefening;
- bemiddeling tussen kunstaanbod en educatief veld als inhoudelijke en geografische aanvulling op decentraal gerealiseerde voorzieningen, daarbij inbegrepen de noodzakelijke documentatie- en informatieverlening;
- ontwikkeling van lesmateriaal, methoden en leerplannen op het gebied van de kunsten: de productie daarvan in samenwerking met educatieve uitgeverijen alsmede de implementatie door middel van cursussen en dergelijke.

Dit takenpakket dient als een onderling samenhangend geheel te worden uitgevoerd.

Na de inbedding van de activiteiten van het NIKOS en de toevoeging van het daaraan verbonden budget is het gewenst om door middel van deze wijziging van het takenpakket van het LOKV in het beschikbare subsidievolume een besparing te realiseren van ten minste f 1 000 000. Dit bedrag kan vervolgens worden aangewend in de sfeer van de directe bemiddeling. Nadere uitwerking van deze plannen zal ik op korte termijn laten volgen.

3.8.3 *Projecten amateuristische kunstbeoefening*

Met de Raad voor de Kunst ben ik van mening dat binnen de sector van de amateuristische kunstbeoefening een aantal gebieden speciale aandacht verdient. Het ligt in mijn bedoeling om aan literaire vorming, fotografie, film, video, beeldende kunst en dans prioriteit te geven.

Ten aanzien van dans door amateurs ben ik in afwachting van de evaluatie door het Nederlands Instituut voor de Dans en een advies van de zijde van de Raad voor de Kunst.

Van de zijde van het Landelijk Centrum Volksdans en andere ontvang ik reeds een rapport over deze materie. Ik zal een nader standpunt bepalen op het moment dat ik de verschillende adviezen in samenhang heb kunnen bestuderen.

Voor wat betreft de andere genoemde gebieden zal ik de Raad voor de Kunst binnenkort om deeladviezen vragen.

Over literaire vorming heb ik een notitie in voorbereiding. In geld uitgedrukt heb ik het voornemen voor literaire vorming uiteindelijk f 400 000 uit te trekken. Hetgeen het totale bedrag voor literaire vorming (inclusief het bij letteren genoemde) brengt op f 1 200 000.

Voor wat de koorbegeleiding betreft wijs ik op de tussen de Stichting Nederlandse Koororganisaties en het Contactorgaan Nederlandse Orkesten tot stand gekomen overeenkomst. Verruiming van het voor de koorbegeleiding beschikbare projectenbudget acht ik gewenst. Ik denk daarbij aan f 500 000.

3.8.4 Bijzondere cursussen

De Stichting Borckerhof exploiteert een landelijk creativiteitscentrum waar, voor het grootste gedeelte in de vakantieperioden, cursussen en workshops in internetaatsverband worden gegeven. Voor wat de subsidiëring van dit instituut betreft: mede naar aanleiding van een organisatie-onderzoek dat in 1986 heeft plaatsgevonden, ben ik tot de conclusie gekomen dat de daar ontplooiende activiteiten te weinig extra waarde toevoegen aan de voorzieningen die op dit gebied bestaan. Ik heb dan ook het voornemen het subsidie aan de Borckerhof per 1989 te beëindigen. Een deel van het daardoor vrijvallende subsidie wil ik aanwenden voor de financiering van bijzondere cursussen van landelijk belang. Ik denk daarbij aan f 100 000. Over deze gedachte en de concrete uitwerking daarvan zal ik de Raad voor de Kunst om nader advies vragen.

3.9 Overige vraagstukken

3.9.1 Kunstuitingen van culturele minderheden

In financieel opzicht, constateert de Raad voor de Kunst in zijn advies, bestaat er consensus over de kunstuitingen van culturele minderheden.

Tussen de Raad en mij is er geen verschil van mening over dat integratie van kunstuitingen van minderheden vooral neerkomt op een adequaat gebruik van de reguliere budgetten, met name die van de professionele kunstbeoefening beschikbaar zijn. Het betreft hier een materie die zowel van mijn departement als van de Raad voor de Kunst bijzondere aandacht vereist.

3.9.2 De fondsen

Over de wenselijkheid van de door mij geïnitieerde onderzoeken naar het feitelijk functioneren van de fondsen bestaat tussen de Raad voor de Kunst en mij overeenstemming. Ik neem de door de Raad gemaakte kanttekening ter harte te letten op de eigen aard van de door de verschillende fondsen bestreken gebieden, op de positie van de kunstzinnige vorming en de amateuristische kunstbeoefening en om aandacht te besteden aan de afstemming van de fondsen voor film.

3.9.3 Festivals

Mede naar aanleiding van eerdere adviezen van de Raad voor de Kunst heb ik het voornemen een centraal budget voor festivals tot stand te brengen. Naast de bedragen die nu binnen de diverse sectorale budgetten daarvoor beschikbaar zijn wil ik in het kader van dit plan ten slotte f 1 800 000 extra uittrekken. De functie die festivals in artistiek opzicht kunnen hebben en het publieksbereik ervan rechtvaardigen mijns inziens een dergelijke stap.

3.9.4 *Kunsten en onderwijs*

Van tal van kanten is gewezen op het belang van een hechte positie van de kunstvakken in het onderwijs en het belang voor de kunst van goed kunstvakonderwijs. In samenwerking met mijn collega van Onderwijs en Wetenschappen bereid ik een notitie voor over de kunstvakken in het voortgezet onderwijs. Voor wat betreft het kunstvakonderwijs heb ik onlangs gereageerd op de plannen van dezelfde minister. Die reactie is in de bijlagen opgenomen. Inhoudelijk mag een verdere vruchtbare samenwerking tussen mijn ministerie en dat van Onderwijs en Wetenschappen verwacht worden.

3.9.5 *Het beheer*

Hoewel met de budgettering van gesubsidieerde instellingen in de kunstsector inmiddels een begin is gemaakt, zal dit systeem in de komende jaren worden verbreed en verfijnd. Bestaande incongruenties zullen waar mogelijk worden opgeheven. Aan het budgetteringssysteem zal voor het totaal van het kunstbeleid geregelde inhoudelijke toetsing worden verbonden.

Ik ben ervan overtuigd dat het budgetteringssysteem ook impulsen zal geven aan het management van kunstbedrijven. Teveel is geleund op de immer continuïteit verschaffende overheid. De overheid was daar overigens mede debet aan. Budgettering schept de mogelijkheid tot doelmatiger, «zakelijker» opereren van het kunstmanagement en zal sponsoring stimuleren. Ook geregelde doelmatigheidsonderzoeken kunnen ongetwijfeld de kwaliteit van het kunstmanagement opvoeren. Budgettering en periodieke inhoudelijke toetsing zijn tevens van invloed op de «omgangsvormen» tussen gesubsidieerden en subsidiënt en tussen de diverse subsidiënten.

Hoewel reeds een begin is gemaakt met het structureren en tevens vereenvoudigen van deze relaties, ligt hier nog een duidelijke taak.

4 SAMENVATTING VAN DE VOORGENOMEN MAATREGELEN

(3.1) Film

– Het Nederlands Filmmuseum dient een meer centrale rol te spelen en taken als conservering, distributie, vertoning en onderzoek adequaat te vervullen. Daartoe zal het subsidie aan het Filmmuseum, exogeen ten opzichte van de filmbegroting, verhoogd worden oplopend tot maximaal f 2 400 000 in 1991 (totale subsidie dan ongeveer f 5 000 000).

– Met behulp van extra financiële middelen, f 200 000, te onttrekken aan het subsidie voor het Fonds voor de Nederlandse Film, wil ik de vertoningsmogelijkheden voor kunstzinnige films vergroten.

– Over het bevorderen van de Nederlandse scenario-schrijfkunst zal ik overleggen met het Productiefonds en het Fonds voor de Nederlandse Film. Ik denk aan een verschuiving binnen de beide fondsbudgetten van middelen voor filmproductie ten bate van de scenario-ontwikkeling van 150 000 in 1988 tot 500 000 in 1991.

– Het Filmfestival Rotterdam ben ik voornemens te subsidiëren, grotendeels exogeen ten opzichte van de filmbegroting, met f 600 000 vanaf 1988.

(3.2) Letteren

– Ik ben van plan uiteindelijk f 700 000 extra ter beschikking te stellen voor leesbevordering. Aan het samenwerkingsverband tussen CPNB, NBLC en SSS dient te worden voortgebouwd.

- Wat betreft boekuitgaven zal ik ter bevordering van de productie, de beschikbaarheid, de kwaliteit van het medium boek en ter stimulering van vertalingen totaal f 1 500 000 uittrekken. Hiervan is jaarlijks f 100 000 bestemd voor de Stichting voor Vertalingen en eenzelfde bedrag voor Poetry International. Deze instellingen dienen nauwer samen te werken met betrekking tot literaire im- en export.
- De band tussen de Stichting Vertalingen en de Taalunie zal worden aangehaald.
- Over een permanent beschikbare reeks van klassieke werken is aan de Werkgroep Literaire Uitgevers van de KNUB om advies gevraagd.
- Het huidige systeem van subsidiëring van literaire tijdschriften dient te worden geëvalueerd. Ik heb de Werkgroep Literaire Uitgevers van de KNUB daarover om advies gevraagd.

(3.3) Beeldende kunst, bouwkunst en vormgeving

- Van het totale budget voor beeldende kunst, bouwkunst en vormgeving van f 100 000 000 zal ongeveer f 80 000 000 bestemd zijn voor beeldende kunst, f 10 000 000 voor bouwkunst en f 10 000 000 voor vormgeving. Ik kom binnenkort met een nadere uitwerking van deze voorgenomen verdeling.
- De mogelijkheden voor marktverruiming en opdrachtenbeleid zullen uitgebreid worden.
- Ter bevordering van de presentatie van eigentijdse beeldende kunst en vormgeving, vooral buiten de randstad, zal, binnen de begroting voor de beeldende kunst, f 1 500 000 worden uitgetrokken. Samenhang met het museumbelid en de activiteiten van de Rijksdienst Beeldende Kunst is in dit verband essentieel.

(3.4) Muziek

- Er wordt gestreefd naar drie volwaardige regionale orkesten met een primair symfonische taak, met ongeveer 70–75 formatieplaatsen. Het Gelders Orkest voor het oosten, het Brabantse Orkest voor het zuiden en voor het noorden een nieuw orkest dat in de plaats komt van het Frysk Orkest en het Noordelijk Filharmonisch Orkest.
- Het orkest van Forum krijgt een primair begeleidende taak, het Limburgs Symfonie Orkest en het Noordhollands Philharmonisch Orkest krijgen een gemengde symfonische en begeleidende taak. Deze orkesten zullen ongeveer 60 – 65 formatieplaatsen tellen.
- Voor het oplossen van problemen met betrekking tot de balletbegeleiding zijn nadere afspraken met het Nederlands Dans Theater, Het Nationale Ballet en het Balletorkest gewenst en is f 250 000 beschikbaar.
- Het Nederlands Philharmonisch Orkest dient naast zijn symfonische en zijn begeleidingstaak zijn kamerorkesttaak vooralsnog te behouden. Na de opbouwperiode zal hieromtrent een oordeel gevormd worden. In verband met een doelmatiger werkwijze moet een taakstelling voor het Nederlands Philharmonisch Orkest van f 800 000 bereikbaar zijn.
- Het Concertgebouworkest, het Residentieorkest en het Rotterdams Philharmonisch Orkest dienen samen circa 20 à 30 concerten buiten de randstad te geven.
- In het totaal zal het subsidie voor de symfonische muziekvoorziening uiteindelijk met f 6 800 000 verminderen.
- Ongeveer f 1 500 000 van de door de «orkestenoperatie» vrijkomende middelen zal worden besteed aan (gedirigeerde) kamermuziekensembles en muziek- en muziektheaterprojecten. Ik kom binnenkort met nadere voorstellen op dit punt.

(3.5) Opera

- Het subsidie aan De Nederlandse Opera zal niet verder worden verhoogd. Ik ga uit van jaarlijks minimaal 100 voorstellingen waarvan ongeveer 20 in Den Haag en Rotterdam.
- Voor een uitbreiding van het speelgebied en het aantal voorstellingen van Opera Forum stel ik, onder voorwaarden, een extra subsidie van f 2 800 000 beschikbaar.

(3.6) Dans

- Het subsidie aan Het Nationale Ballet zal verminderd worden met f 400 000 in verband met besparingen door doelmatiger werken.
- Het subsidie aan het Nederlands Dans Theater zal verder worden verhoogd met f 500 000. De spreidingstaak dient dan wel uitgevoerd te worden.
- Om de plannen voor een nieuw gezelschap in Rotterdam, te formeren door de artistieke leiding van Scapino, te steunen wil ik een subsidie van f 1 300 000 uittrekken.
- Het bij het toneel bestaande subsidiesysteem zal ook voor de dans van toepassing worden.
- Het subsidie voor dansprojecten zal met f 100 000 worden verhoogd tot f 1 500 000.
- Voor danswerkplaatsen wil ik jaarlijks f 1 000 000 uittrekken.
- Het budget voor kleinere gezelschappen zal worden verhoogd met f 1 000 000, waaronder vooralsnog f 500 000 voor Introdans, tot f 3 500 000.
- Ik ben van plan op het budget voor het diverterend muziek- en danstheater f 2 400 000 te besparen. Ik zal een en ander ter nadere advisering aan de Raad voor de Kunst voorleggen.

(3.7) Toneel

- Om artistieke redenen en om redenen van publieke belangstelling is slechts ruimte voor drie grote repertoire-gezelschappen.
- Na het wegvallen van Theater en Globe dienen in het oosten en het zuiden van het land toneelvoorzieningen gecreëerd te worden waarvoor ik elk f 3 500 000 beschikbaar stel.
- Het budget voor werkplaatsen zal ik met f 500 000 verhogen tot f 1 500 000.
- Voor poppentheater zal ik f 500 000 extra uittrekken.
- Het budget voor het jeugdtheater zal met f 1 500 000 worden verhoogd.

(3.8) Kunstzinnige vorming en amateuristische kunstbeoefening

- Kunstbemiddeling dient bevorderd te worden. Daartoe zal de inbedding van activiteiten van het Nederlands Instituut voor Kunst en Onderwijs in die van het LOKV doorgevoerd worden en zal het budget voor kunstbemiddeling verhoogd worden met f 1 500 000, mits de voorgestane wijziging van het takenpakket van het LOKV succesvol verloopt. Deze taakomgeving moet een besparing van f 1 000 000 opleveren, die vervolgens in de sfeer van de directe kunstbemiddeling kan worden besteed. Nadere uitwerking van deze plannen zal ik op korte termijn laten volgen.
- Over het projectenbeleid amateuristische kunstbeoefening zal ik de Raad voor de Kunst binnenkort om deeladviezen vragen.
- Voor literaire vorming wil ik uiteindelijk f 400 000 uittrekken.
- Het voor koorbegeleiding beschikbare projectenbudget wil ik verruimen met f 500 000.
- Ik ben van plan het subsidie aan de Stichting Borckerhof per 1989 te beëindigen. Van de daardoor vrijkomende middelen wil ik ongeveer f 100 000 besteden aan bijzondere cursussen van landelijk belang. Ik zal de Raad voor de Kunst daaromtrent om nader advies vragen.

(3.9) Overige vraagstukken

- Voor festivals wil ik om artistieke redenen en vanwege het publieksbereik, naast de per sector beschikbare bedragen, uiteindelijk f 1 800 000 extra uittrekken.
- Voor wat betreft de kunstvakken in het voortgezet onderwijs en het kunstvakonderwijs zal de samenwerking tussen mijn ministerie en dat van Onderwijs en Wetenschappen verder ontwikkeld worden.
- Voor het versterken van het management van kunstbedrijven zal het budgetteringssysteem een belangrijke impuls vormen. Ook geregelde doelmatigheidsonderzoeken kunnen daaraan bijdragen. De omgang tussen gesubsidieerde en subsidiënt zal verder gestructureerd en vereenvoudigd worden.

5 FINANCIËEL OVERZICHT VAN HET PLAN VOOR HET KUNSTBELEID 1988-1991

5.1 Samenvatting eindbeeld

Het basisbedrag betreft het oorspronkelijk in 1987 beschikbare bedrag, tenzij de meerjarenontwikkeling daarvan afwijkt (bij voorbeeld bij orkesten).

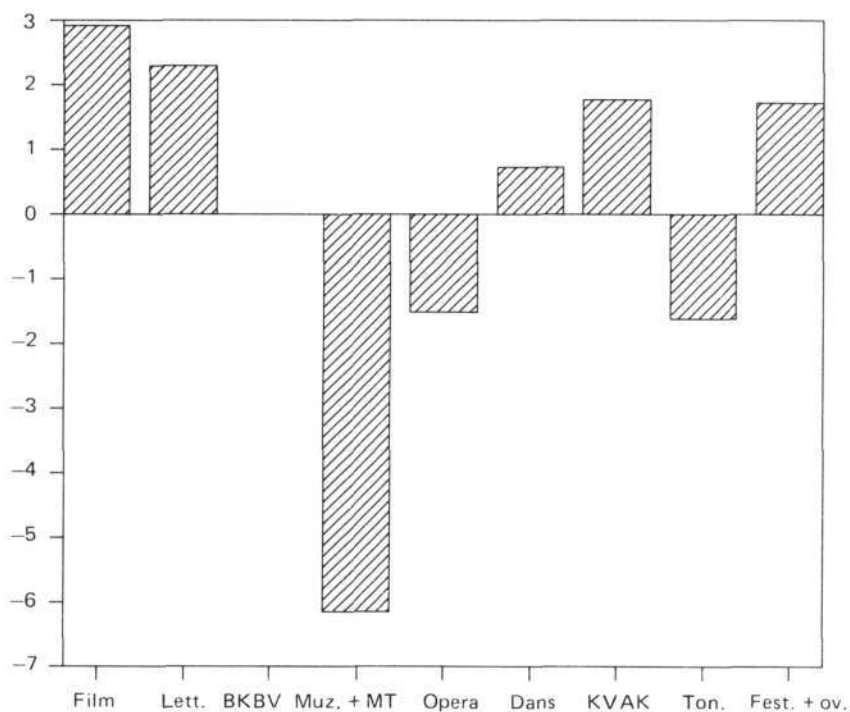
	Basisbedrag	Mutaties 92	Procentueel
	(Bedragen x f 1000)		
Filmprod. (fondsen)	12 500		
Tgv distributie		(200)	
Tgv scenario ontw.		(500)	
		(700)	-6%
Overige uitg. film	6 000		
Filmmuseum/-inst.		2 400	
Distributie		200	
Scenario ontw.		500	
Festival R'dam		600	
Manifestaties		(100)	
		3 600	60%
Fonds v. d. letteren	3 800	0	0%
Letterk. museum	3 600	0	0%
Overige uitg. letteren	2 700		
Leesbevordering		700	
Boekuitgaven		1 300	
Poetry Internat.		100	
Vertalingenst.		100	
		2 200	81%
Beeldende kunsten	91 100	(13 300)	-15%
Bouwkunst	3 500	6 000	171%
Vormgeving	2 500	7 300	292%
Orkesten	65 000		
Balletbegeleiding		250	
Ned. Philh. Orkest		(800)	
Herstruct. bestel		(3 200)	
		(3 750)	-6%

	Basisbedrag	Mutaties 92	Procentueel
Overig muziek	15 600		
Herbesteding ork.		(1 500)	
Muz. ensembles		1 500	
		0	0%
Opera	49 700		
Spreiding opera		2 800	
Naar NDT (amend.)		(1 500)	
Symp. taak Forum		(2 800)	
		(1 500)	-3%
Dans	19 300		
NDT (amendement)		1 500	
NDT (aanvulling)		500	
Introdans		500	
Ov. kleine dansgr.		500	
Projecten		100	
Werkplaatsen		1 000	
Nieuw Scapino		1 300	
Taakst. Nat. Ballet		(400)	
Oud Scapino		(4 300)	
		700	4%
Divert. muz. theater	7 200		
IFD/Hoofdst. Op.		(2 400)	
		(2 400)	-33%
Overig muziek en dans	11 700	0	0%
Region. theaterprod.	17 200		
Nieuwe voorzieningen		7 000	
Globe/Theater		(10 400)	
		(3 400)	-20%
Randst. theaterprod.	21 600		
Amstel Toneel		(1 100)	-5%
Jeugdtheater	1 100		
Van Amstel Toneel		1 100	
Extra middelen		1 500	
		2 600	236%
Overig theater	16 100		
Poppentheater		500	
Werkplaatsen		500	
Overige uitg.		(700)	
		300	2%
Kunsts. v./amat. kunstb.	21 300		
Lit. vorming		400	
Bijz. cursussen		100	
Koorbegeleiding		500	
Bemiddeling		1 500	
Alg.erschikking		(350)	
Borckerhoff		(440)	
		1 710	8%

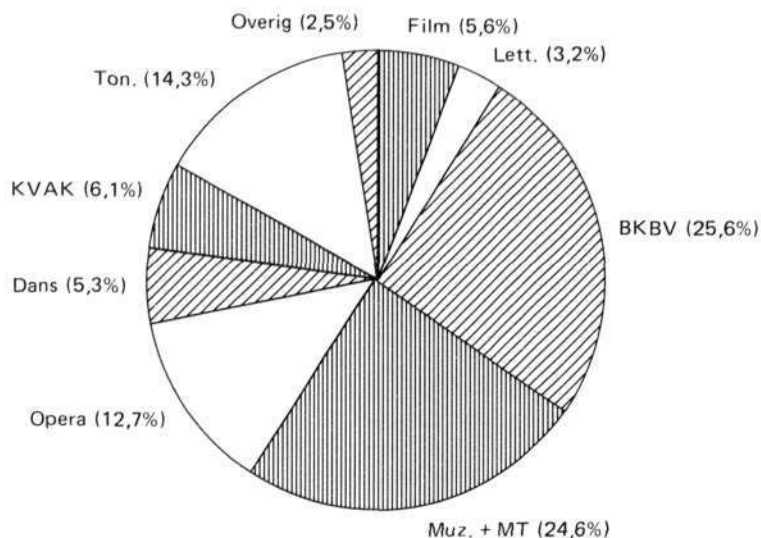
	Basisbedrag	Mutaties 92	Procentueel
Overige uitg. kunsten	7 700		
Festivals		1 800	
Raad v. d. Kunst		90	
Diversen		(150)	
		<u>1 740</u>	23%
Totaal algemeen	379 200	0	0%

5.2 Sectorale verdeling Kunstenplan (in miljoenen guldens)

5.2. Sectorale verdeling Kunstenplan (in mln. gld.)

5.3 Verdeling Kunstenbudget na Kunstenplan

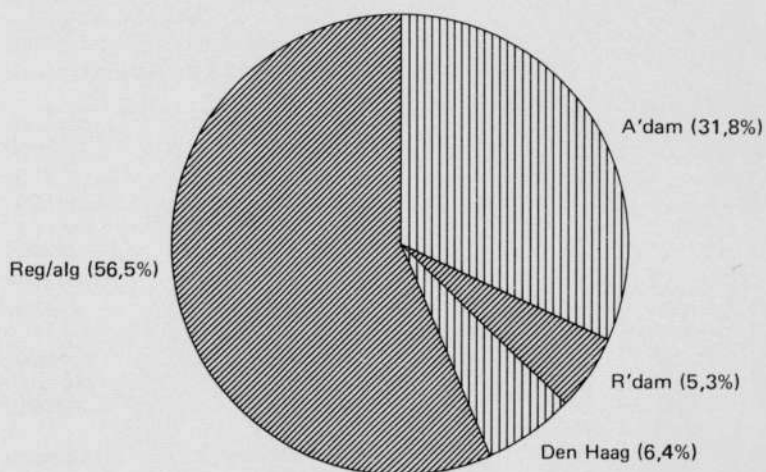
5.4 Specificatie en fasering van de mutaties

	Eind- beeld 1992	Fasering mutaties				
		1988	1989	1990	1991	1992
(bedragen x f 1000)						
<i>Muziek en Dans</i>						
Balletbegeleid.	250	0	100	250	250	250
NDT	500	0	500	500	500	500
Introdans	500	0	200	500	500	500
Ov. kleine dans	500	0	100	200	300	500
Projecten dans	100	0	100	100	100	100
Werkpl.	1 000	0	350	600	800	1 000
Muz. ensembles	1 500	0	1 500	1 500	1 500	1 500
Spreiding opera	2 800	0	1 900	2 800	2 800	2 800
Nieuw Scapino	1 300	0	1 300	1 300	1 300	1 300
Subtotaal	8 450	0	6 050	7 750	8 050	8 450
Herbesteding ork.	-1 500	0	-1 500	-1 500	-1 500	-1 500
Ned. Philh. Orkest	-800	0	0	-200	-600	-800
IFD/Hfdst. Oper.	-2 400	0	-600	-2 000	-2 400	-2 400
Oud Scapino	-4 300	0	-3 300	-4 300	-4 300	-4 300
Nat. Ballet	-400	0	-300	-300	-400	-400
Symf. taak Forum	-2 800	0	-1 900	-2 800	-2 800	-2 800
Herstruct. orkesten	-3 200	0	-750	-1 750	-2 500	-3 200
Subtotaal	-15 400	0	-8 350	-12 850	-14 500	-15 400
Saldo MD	-6 950	0	-2 300	-5 100	-6 450	-6 950

	Eind- beeld 1992	Fasering mutaties				
		1988	1989	1990	1991	1992
<i>Toneel</i>						
Reg. theaterprod.	7 000	3 500	7 000	7 000	7 000	7 000
Jeugtheater	2 600	500	1 850	2 600	2 600	2 600
Poppentheater	500	0	250	500	500	500
Werkplaatsen	500	0	250	500	500	500
Subtotaal	10 600	4 000	9 350	10 600	10 600	10 600
Globe/Theater	-10 400	-5 200	-10 400	-10 400	-10 400	-10 400
Amstel Toneel	-1 100	-500	-1 100	-1 100	-1 100	-1 100
Overige uitgaven	-700	0	0	-700	-700	-700
Subtotaal	-12 200	-5 700	-11 500	-12 200	-12 200	-12 200
Saldo Toneel	-1 600	-1 700	-2 150	-1 600	-1 600	-1 600
<i>Letteren</i>						
Leesbevord./SSS	700	0	300	700	700	700
Boekuitgaven	1 300	0	600	1 300	1 300	1 300
Poetry Intern.	100	100	100	100	100	100
Vertalingenst.	100	100	100	100	100	100
Saldo Letteren	2 200	200	1 100	2 200	2 200	2 200
<i>Film</i>						
Filmmus./-Inst.	2 400	700	2 500	3 000	2 400	2 400
Distributie	200	200	200	200	200	200
Scenario ontw.	500	150	300	500	500	500
Festiv. R'dam	600	600	600	600	600	600
Subtotaal	3 700	1 650	3 600	4 300	3 700	3 700
Fondsen	-700	-350	-500	-700	-700	-700
Inst./manifest.	-100	-100	-100	-100	-100	-100
Subtotaal	-800	-450	-600	-800	-800	-800
Saldo Film	2 900	1 200	3 000	3 500	2 900	2 900
<i>Beeldende kunsten</i>						
Beeldende kunst	-12 300	-13 300	-13 300	-13 300	-12 300	-12 300
Formatie RABK	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Bouwkunst	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000
Vormgeving	7 300	7 300	7 300	7 300	7 300	7 300
Saldo BK	0	-1 000	-1 000	-1 000	0	0
<i>KVAK</i>						
Lit. vorming	400	200	350	350	400	400
Bijz. cursussen	100	0	100	100	100	100
Koorbegeleiding	500	0	100	100	400	500
Bemiddeling	1 500	0	200	500	950	1 500
Subtotaal	2 500	200	750	1 050	1 850	2 500
Alg. hersch. KVAK	-350	-100	-100	-250	-250	-350
Borckerhoff	-440	0	-400	-400	-400	-440
Subtotaal	-790	-100	-500	-650	-650	-790
Saldo KVAK	1 710	100	250	400	1 200	1 710
<i>Algemeen</i>						
Festivals	1 800	1 000	1 000	1 500	1 800	1 800
Alg. uitg.	-150	200	10	10	-140	-150
Saldo algemeen	1 650	1 200	1 010	1 510	1 660	1 650

	Eind beeld 1992	Fasering mutaties				
		1988	1989	1990	1991	1992
<i>Raad v. d. Kunst</i>						
Verbet. function.	90	0	90	90	90	90
<i>Totaal directie</i>						
Muziek en dans	-6 950	0	-2 300	-5 100	-6 450	-6 950
Toneel en mime	-1 600	-1 700	-2 510	-1 600	-1 600	-1 600
Letteren	2 200	200	1 100	2 200	2 200	2 200
Film	2 900	1 200	3 000	3 500	2 900	2 900
Beeldende kunst	0	-1 000	-1 000	-1 000	0	0
KVAK	1 710	100	250	400	1 200	1 710
Algemeen	1 650	1 200	1 010	1 510	1 660	1 650
Raad v. d. Kunst	90	0	90	90	90	90
Saldo	0	0	0	0	0	0

5.5 Spreiding Kunstenbudget na Kunstenplan

5.6 Effecten voor spreiding subsidies

	A'dam	R'dam	DenHg	Reg/alg	Totaal
(bedragen x f 1000)					
Spreiding excl. kunstenplan	127 200	14 800	23 400	213 800	379 200
Herbestedingen kunstenplan	3 850	5 800	1 300	31 590	42 540
Herk. middelen kunstenplan	-10 550	-450	-450	-31 090	-42 540
Spreiding incl. kunstenplan	120 500	20 150	24 250	214 300	379 200

6 BIJLAGEN

- 6.1 «Brief over het kunstbeleid», d.d. 26 maart 1987
- 6.2 Het advies van de Raad voor de Kunst over «de Brief over het kunstbeleid», brief d.d. 12 juni 1987
- 6.3 Standpunt over het jeugdtheater van de Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, brief aan de Raad voor de Kunst d.d. 9 oktober 1987
- 6.4 Brief van de Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur aan de Minister van Onderwijs en Wetenschappen over het beleid kunstvakonderwijs, d.d. 1 juni 1987

INHOUDSOPGAVE

Hoofdstuk	Onderwerp	
1	Vooraf	33
2	Drie centrale onderwerpen	33
3	De drie centrale onderwerpen nader belicht	34
3.1	Het vraagstuk van de billijke verdeling	34
3.2	Enkele kwesties met betrekking tot de relatie tussen aanbod en participatie	35
3.3	Spreiding, kwaliteit en kosten	36
4	Afzonderlijke vraagstukken	37
4.1	Film	37
4.2	Letteren	38
4.2	Beeldende kunst, bouwkunst, vormgeving	39
4.4	Muziek	40
4.5	Opera	41
4.6	Dans	42
4.7	Toneel	42
4.8	Kunstzinnige vorming en amateuristische kunstbeoefening	43
4.9	Kunstuitingen van culturele minderheden	49
4.10	De fondsen	44
5	Ten slotte	45

1 VOORAF

Sommige sectoren van de kunst hebben de afgelopen jaren al een aantal grote bewegingen te zien gegeven. In recente adviezen van de Raad voor de Kunst wordt inmiddels voor weer andere sectoren opgeroepen tot aanpassing van het beleid. Er zijn nieuwe ontwikkelingen en er zijn knelpunten. Alles bijeen voldoende reden om het tot dusverre gevoerde beleid opnieuw te doordenken en te komen tot een integraal plan voor het kunstbeleid. Daarbij moet tevens het bestaan van historisch gegroeide onevenwichtigheden in de verdeling van de budgetten over de verschillende sectoren van de kunst in aanmerking worden genomen.

Tijdens de begrotingsbehandeling van het onderdeel cultuur in de Uitgebreide Commissie Vergadering van 19 november 1986 is van de zijde van de Tweede Kamer de realisering van een dergelijke integrale afweging krachtig bepleit.

Ik wil u dan ook verzoeken mij van advies te dienen over, in eerste instantie, de grote lijnen van een dergelijk plan. In deze brief zal ik schetsen met welke elementen daarbij naar mijn inzicht rekening moet worden gehouden. Ik trek daarbij de lijnen door die ik in de nota Cultuurbeleid van 1985 heb aangezet.

2 DRIE CENTRALE ONDERWERPEN

Bij een integrale afweging van de verschillende ontwikkelingen in het beleid moeten naar mijn idee de volgende drie onderwerpen centraal staan.

Te weten:

1. Het vraagstuk van de billijke verdeling van het totaal beschikbare budget over de verschillende disciplines van de kunst.
2. Enkele kwesties met betrekking tot de relatie tussen aanbod en participatie en dit in het licht van de vraag of er in bepaalde opzichten wellicht sprake is van een zeker overaanbod.
3. Het vraagstuk van de spreiding van het aanbod over het land, gerelateerd aan overwegingen van kwaliteit en kosten.

In de nota Cultuurbeleid heb ik uitgebreid aandacht geschonken aan de onderlinge samenhang tussen aanbod, distributie en afname van kunst. In de memories van toelichting bij de begroting van de afgelopen jaren ben ik steeds op dit thema teruggekomen. En ook nu, in deze adviesaanvraag, neemt dit onderwerp een, zo niet de, centrale plaats in. En wel omdat bepaalde vraagstukken van budgettaire herschikking en van spreiding in zekere zin afgeleiden zijn van kwesties die verband houden met de relatie tussen aanbod en afname. Die relatie komt een essentiële rol toe in het cultuur- en kunstbeleid. Niet alleen in ideële, maar vooral in praktische zin, omdat daarbij op korte termijn misschien alleen het rendement, maar op langere termijn zeker ook de legitimering van de besteding van gemeenschapsgelden in het geding is. Ik wil hier overigens onmiddellijk bij aantekenen dat ik daarbij in het geval van afname die stagneert niet denk dat het voldoende is om over de verhouding aanbod-afname te spreken.

Het lijkt mij niet nodig om nog eens in extenso te betogen in welke mate criteria van kwaliteit en pluriformiteit dan wel van spreiding aan het kunstbeleid ten grondslag liggen, en welke de rol is die de amateuristische kunstbeoefening en de kunstzinnige vorming in dat verband vervullen. Ook over vraagstukken van doelmatigheid, de verhouding tussen overheidsbeleid en markt, de relatie tussen cultuur en economie, en het belang van een goede samenwerking tussen de gesubsidieerde sectoren van de kunst en de televisie heb ik, in meer algemene zin aan wat daarover in de nota Cultuurbeleid is gezegd weinig toe te voegen. Waar zij van toepassing zijn, kunnen deze criteria geacht worden steeds in de kantlijn te staan.

Een belangrijke voorwaarde is de budgettaire neutraliteit. De kunstsector als geheel is de afgelopen jaren bij bezuinigingen in hoge mate ontzien.

Nu er onder meer ook blijkens adviezen van uw college, gerechtvaardigde wensen liggen voor de sectoren dans, kinder- en jeugdtheater, maar ook voor bouwkunst, vormgeving, film en letteren, kan in beginsel geen enkele sector zich beroepen op het recht buiten een (hernieuwde) afweging binnen de totale kunstbegroting te blijven, als het er om gaat te bezien in welke mate de honorering van die wensen te billijken valt.

3 DE DRIE CENTRALE ONDERWERPEN NADER BELICHT

3.1 Het vraagstuk van de billijke verdeling

In de afgelopen jaren is bij herhaling betoogd dat budgetten voor bepaalde sectoren van de kunst niet beschouwd kunnen worden als een verworven recht waarop geen inbreuk gepleegd mag worden. Kunst is blijvend in beweging en bij een integrale afweging zoals die nu wordt beoogd, zal dan ook moeten worden gestreefd naar een grotere beweeglijkheid binnen het kunstbudget.

Een belangrijk aspect daarbij is de samenhang aanbod – distributie – afname. Niet alleen ten aanzien van het zogenaamde «herschepende» aanbod maar ook voor het «scheppende» aanbod geldt dat de mogelijkheden om dit aanbod daadwerkelijk in de samenleving te brengen opnieuw moet worden bezien. De mogelijkheid dat manuscripten, composities of beeldende kunstwerken, ongelezen, ongehoord of ongezien zouden blijven is immers even onaanvaardbaar als een situatie waarbij het onmogelijk zou zijn om scheppend werk te verrichten.

Een ander aspect van het vraagstuk van de billijke verdeling is dat «nieuwe» ontwikkelingen er toe nopen het totaal opnieuw te bezien. Als voorbeelden kunnen worden genoemd de fotografie, andere vormen van muziek dan de symfonische, maar ook kinder- en jeugdtheater, bouwkunst en vormgeving en de «kleine dansgroepen». Voorheen vielen deze uitingen van kunst geheel of gedeeltelijk buiten de sfeer van het kunstbeleid. Inmiddels is er vrij algemeen consensus over daar wel degelijk, ook financieel, aandacht aan te besteden. Ook de bemiddeling tussen het kunstaanbod en het educatieve veld, zij het van een iets andere orde dan het voorgaande, verdient in dat verband aandacht.

Sprekend over een billijker verdeling van het budget over de verschillende sectoren, spitst het debat zich vaak al snel toe op de, in dat verband vermeend slechte verhouding tussen «scheppende» en «herschepende» kunst. Ik ben van mening dat de discussie dan te beperkt wordt gevoerd. Kijkend naar het vraagstuk van de billijke verdeling kan de relatie aanbod – distributie-afname niet buiten beeld blijven. Daarbij dient overigens te worden opgemerkt dat in de diverse sectoren aanbod, distributie en afname van kunst de marktsituatie anders is. Er dienen dan ook verschillende accenten in de keten aanbod, distributie en afname te worden gelegd. Ook de marketing in de verschillende sectoren kan anders zijn.

De indeling in «scheppende» en «herschepende» kunst zonder meer levert dan ook geen hanteerbaar beleids criterium op. Er is meer dat de vermeende schrille tegenstelling in aandacht voor de scheppende en de herschepende kunst relativeert.

Ik noem enkele punten.

In de hedendaagse kunstpraktijk is het verschil tussen «scheppende» en «herschepende» kunst in tal van opzichten minder relevant dan wel eens aangenomen werd. Met name bij de podiumkunsten is dat het geval. Te denken valt daarbij aan ontwikkelingen bij de dans, de muziek en het toneel. In de afgelopen jaren is in toenemende mate, ook in financiële zin, aandacht gegeven aan het «scheppende», en niet in de laatste plaats in sectoren die traditioneel als «herschepend» worden aangemerkt.

In de sectoren waarin het voornamelijk om «scheppende» kunst gaat is het in meerdere gevallen van belang om ook in andere behoeften dan (marktvervangende) subsidiëring te voorzien. Als voorbeeld moge de letteren dienen. Letteren, toch typisch «scheppend», behoeft beleidsmatig, gezien het marktafhankelijke karakter van die sector, marktbeschermende maatregelen, zoals vaste boekenprijs en leengeldvergoeding.

3.2 Enige kwesties met betrekking tot de relatie tussen aanbodparticipatie

Een van de centrale opgaven waarvoor ik mij in het kunstbeleid zie gesteld, is ervoor te zorgen dat de gesubsidieerde productie van kunst en de kunstparticipatie op zinvolle wijze op elkaar betrokken worden.

In de nota Cultuurbeleid heb ik aan dit vraagstuk dan ook uitvoerig aandacht geschonken.

Tijdens de behandeling van de nota in de Tweede Kamer heb ik over dit onderwerp opgemerkt dat een aanbodbeleid dat is gebaseerd op de onmondigheid van het publiek niet in het belang is van de cultuur. De vruchtbare en stimulerende spanning tussen aanbod en participatie is dan verbroken. Tot nadeel van beide en met alle gevolgen van dien, juist ook voor het maatschappelijk functioneren van de cultuur. Kunst krijgt pas culturele betekenis wanneer aanbod en participatie op elkaar inwerken.

Ik hoef hier niet te herhalen welke taken vanuit deze optiek worden toegekend aan grote kunstinstituten die zeker in het kader van de budgetfinanciering worden aangesproken op nog actievere publiekswerving.

Evenmin welke grote betekenis moet worden toegekend aan de kunstvakken in het onderwijs en aan de bemiddeling tussen het kunstaanbod en het educatieve veld.

Of dat het marktmechanisme, zij het tot op zekere hoogte, een regulerende functie kan vervullen en dat de mogelijkheden van de media, en dan vooral de televisie, moeten worden benut.

Dit alles heb ik overigens betoogd in het besef dat het ideaal van de cultuurspreiding in de praktijk op beperkingen stuit. Deze beperkingen hebben te maken met de culturele pluriformiteit van onze samenleving maar ook met de erkenning dat niet ieder aanbod de belangstelling zal wekken van elk publiek. Bovendien kennen de verschillende media waarvan gebruik wordt gemaakt ook alle hun eigen grenzen.

Cultuurspreiding die zou leiden tot vergroting van, wat ik maar noem, «kunstconsumentisme» – een verschijnsel dat wel wijd en zijd verspreid is maar tegelijkertijd ook modieus, haastig en oppervlakkig en waarbij aan artistieke en culturele waarden nauwelijks recht wordt gedaan – is niet het ideaal dat mij voor ogen staat.

Op tal van plaatsen binnen het kunstleven komt, vaak als gevolg van een soort autonome productie- dan wel distributiedwang voor waarvan het maar de vraag is of die nog wel in dienst staat van de kunst. Wanneer die productie zodanig van omvang is en zo zeer tekenen van haast vertoont dat zij op gespannen voet komt te staan met de concentratie die nodig is om het scheppen, het herscheppen en het kennis nemen van kunst, enige betekenis te laten hebben, dan is er sprake van regelrechte inflatie.

Het ligt voor de hand dat bij nadere beschouwing dit vraagstuk in deelproblemen uiteen valt. Deelproblemen die alleen zijn te formuleren na zorgvuldige bestudering van de verschillende sectoren van de kunst. Wat in meer algemene zin waar is, hoeft dat niet te zijn voor elk deel van de kunstpraktijk afzonderlijk.

Maar globaal gesproken komt het ongeveer hier toch op neer. Soms is het de productiewijze die het tot stand komen van kwaliteit bemoeilijkt. In andere gevallen komt die kwaliteit wel tot stand maar is het aanbod van zo korte adem dat het niet kan beklijven. Bij productie en distributie is

vaak sprake van een te omvangrijk en te snel wisselend aanbod, waarbij het publiek niet langer adequaat kan reageren. Nu koester ik niet de illusie dat de overheid de kunstpraktijk in dit opzicht erg zal kunnen sturen. Maar voor zover de overheid daarbij een van de krachten is, ben ik van mening dat het de voorkeur verdient om in sommige gevallen met hetzelfde budget meer aandacht te besteden aan minder verschillende zaken.

Het zal duidelijk zijn dat een zekere verhoging van de concentratie binnen het artistieke productieproces direkt verband houdt met het streven naar verhoging van kwaliteit. Ik neem daarbij bij voorbaat stelling tegen het mogelijke verwijt dat het hierbij alleen om de zogenaamde «topkwaliteit» zou gaan.

Men dient te beseffen dat de soort inflatie waarover ik sprak evenzeer betrekking kan hebben op «topkwaliteit» als op welke andere kwaliteit dan ook.

De effecten van een bepaalde wijze van productie zijn, zoals gezegd, meerledig. Er zijn mechanismen die de totstandkoming van kwaliteit belemmeren, en er zijn er die de kwaliteit die er is frustreert. Alle sectoren van het kunstleven hebben wel in de een of andere vorm met deze problematiek te maken.

3.3 Spreiding, kwaliteit en kosten

Spreiding van het kunstaanbod zowel in sociale als in geografische zin, is een van de centrale doelstellingen van het kunstbeleid.

In de nota Cultuurbeleid heb ik aangegeven hoe nauw het streven naar vergroting van het publieksbereik voor mij samenhangt met de opgave een zo groot mogelijke sociale verbreding van dat bereik te bewerkstelligen. Onder meer door gebruik te maken van de elektronische publieksmedia. In deze brief zal ik mij voornamelijk beperken tot het vraagstuk van de geografische spreiding.

Ook door de Tweede Kamer is bij herhaling gewezen op het belang van een evenwichtige spreiding van het kunstaanbod over het hele land.

Ik deel die opvatting. En ik vraag mij tegelijkertijd af of in dit opzicht de mogelijkheden voldoende worden benut. De vraag is ook of deze problematiek wel steeds op de meest adequate wijze wordt benaderd. Mijns inziens wordt te vaak onvoldoende onderscheid gemaakt tussen spreiding van instellingen en spreiding van aanbod.

In de sectoren beeldende kunst, bouwkunst en vormgeving moet onderscheid worden gemaakt tussen spreiding van de kunstwerken als zodanig en verantwoorde presentatie van kunstwerken, waarbij geografische spreiding eveneens van belang is. Vooral dit laatste aspect van spreiding op het gebied van de beeldende kunst vraagt nog de nodige aandacht; ik kom hierop nog terug.

De in de praktijk gegroeide situatie ten aanzien van de geografische spreiding van het aanbod van vooral de podiumkunsten, heeft enige tijd geleden nogal ter discussie gestaan. Op het gebied van de symfonische muziek moest worden geconstateerd dat met regelmaat uitvoeringen werden gegeven in accommodaties die daar in feite niet geschikt voor waren en bovendien nog voor aantallen toehoorders die niet in overeenstemming waren met de schaal van het symfonisch muziekaanbod. Daarbij waren zowel kwaliteits- als doelmatigheidscriteria in het geding.

Bij het toneelaanbod was en is er sprake van een tendens bij gezelschappen om zich te concentreren op de standplaatsgemeente. Een van de effecten daarvan lijkt het teruglopen van spreiding van vooral in de Randstad geproduceerd aanbod over het land. Als oorzaken worden genoemd problemen van kwaliteit en sterk gedaalde publieke belangstelling en de combinatie daarvan.

Tenslotte is er het actuele vraagstuk van de spreiding van dans- en operavoorstellingen. Daarbij speelt, naast artistieke overwegingen, vooral het kostenaspect een rol.

Zoals aangeduid, liggen de oorzaken voor een meerdere of mindere mate van spreiding voor elke sector van de kunst weer anders.

Ik zal daarom het spreidingsvraagstuk in de volgende paragrafen van deze brief per sector bezien. Maar met de intentie om ten slotte te komen tot een zodanig model van spreiding dat recht wordt gedaan aan de artistieke en de kwalitatieve criteria die voortvloeien uit het kunstaanbod dat in het geding is en aan de belangen van het publiek in de verschillende regio's van het land.

Bij mij staat voorop dat in beginsel de volle verscheidenheid van het kunstaanbod in de verschillende delen van het land te zien en te beluisteren dient te zijn, zonder dat dit impliceert dat het aanbod overal hetzelfde moet zijn. Ik teken daarbij tevens aan dat naar mijn opvatting een en ander niet mag leiden tot een ongunstiger verhouding in de verdeling van de middelen voor activiteiten in de Randstad en die in andere delen van het land.

4 AFZONDERLIJKE VRAAGSTUKKEN

Ik kom dan nu toe aan het benoemen en toelichten van de afzonderlijke vraagstukken binnen het kunstbeleid. De nu volgende ordening is overigens niet bedoeld om een volgorde in de prioriteit aan te geven.

4.1 Film

De afgelopen jaren is een substantiële verhoging gerealiseerd van het budget voor de productie van Nederlandse films. Mede gelet op de discussies in EG-verband en binnen de Raad van Europa, zal met de oprichting van een stimuleringsfonds cultuur op het terrein van de omroep, het beleid dat is gericht op een versterking van de eigen productie, in samenhang met de beide filmfondsen, worden voortgezet. In dat licht bezien lijkt het in het kader van de beoogde integrale afweging dan ook voor de hand te liggen vooral aandacht te besteden aan de vraagstukken van distributie, afzet en kwaliteit.

Distributie

Voor de distributie en de vertoning van films, waaronder die films die tot stand komen met behulp van het Fonds voor de Nederlandse Film, zijn extra inspanningen nodig.

Het blijkt dat de distributie- en vertoningsmogelijkheden van films die met behulp van het genoemde Fonds tot stand komen, buiten vertoning via de televisie, beperkt zijn. Wil de productie van deze films in de mate waarin dat op dit moment het geval is zinvol zijn, dan zullen wegen gevonden moeten worden om vertoning ervan te verzekeren.

Ook in meer algemene zin geldt dat de distributie en de vertoning van films meer aandacht behoeven. Ik vind zelfs dat daar het zwaartepunt moet liggen in het filmbeleid voor de komende jaren.

Daarom meen ik, onder meer, gehoor te moeten geven aan de vraag van de gemeente Rotterdam voor een hernieuwde medeverantwoordelijkheid voor het Filmfestival Rotterdam.

Een Nederlandse Filminstituut

Al geruime tijd wordt gesproken over de rol die het Nederlands Filmmuseum zou kunnen en zou dienen te vervullen ten behoeve van de filmcultuur in ons land. Vooral waar het gaat om het wekken van belangstelling van het publiek voor kwalitatief goede films.

Ik ben van oordeel dat het alleszins te rechtvaardigen valt in de toekomst een dergelijk instituut met een veel actievere taakopvatting extra te bevorderen.

Zeker waar de samenhang tussen aanbod, distributie en afname mijns inziens een centrale plaats dient in te nemen in het cultuur- en kunstbeleid, is voor een actief filminstituut een belangrijke rol weggelegd.

Scenario-schrijfkunst

Met het oog op het verhogen van de kwaliteit van de Nederlandse film zou mijns inziens meer aandacht moeten worden gegeven aan de ontwikkeling van de scenario-schrijfkunst. Wanneer het inderdaad zo zou zijn dat ons in dit opzicht een gebrek aan traditie parten speelt, is het de vraag in hoeverre overheidsinspanningen een dergelijk gegeven kunnen compenseren. Ik ben echter bereid in overleg met de filmfondsen na te gaan op welke wijze kan worden bijgedragen aan de verbetering van de kwaliteit van de scenario's. In dat verband valt te denken aan een samenstel van maatregelen: betere studiefaciliteiten in eigen land, mogelijkheden om in het buitenland te studeren en ervaring op te doen en ten slotte, indien de noodzaak daarvan wordt aangetoond, een grotere bijdrage van de overheid in het tot stand brengen van scenario's. Daarbij dient overigens het verband tussen het schrijven van scenario's en het produceren van films hecht te blijven.

4.2 Letteren

In de meeste sectoren van de kunst kan het beleid zich richten op sturing van het hele proces van aanbod, distributie en afname. In de letterensector geschiedt een groot deel van de instandhouding van het literaire communicatieproces (afgezien van het openbare bibliotheekwerk) door een tak van de commerciële medium-industrie: de boekindustrie. De traditionele zorg die de commercie voor het boekcommunicatieproces heeft, bepaalt mede de rol van de overheid. Van het overheidsbeleid mag verwacht worden enerzijds dat met betrekking tot het verloop van dat proces in de commerciële fase, effectieve voorwaarden worden geschapen, anderzijds dat het zijn verantwoordelijkheid realiseert in het bevorderen van de vraag. De idee dat het bevorderen van een bewust uitgelokte vraag een rationele en effectieve beleidsbenadering is, wint trouwens steeds meer veld.

Maatregelen op het gebied van het voorwaardenscheppende beleid zijn dan ook getroffen in de sfeer van de vaste boekenprijs, de leengeldvergoeding en het reporecht. Voorts is het van belang in het kader van een verbreed beleid voor boek en lezen de nadruk te leggen op het stimuleren van de vraagzijde.

Op tal van plaatsen en vanuit tal van invalshoeken wordt de boekpromotie behartigd, wordt het lezen bevorderd en vindt «bemiddeling» in het boek-leesproces plaats. Hoewel de wil tot samenwerking duidelijk aanwezig is, gebeurt een en ander nog vrij verbrokken. De noodzaak van coördinatie en een geïntegreerde benadering dringt zich dan ook steeds meer op. Met het Samenwerkingsverband Leesbevordering waarvan de belangrijkste deelnemers zijn de Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek, het Nederlands Bibliotheek en Lektuurcentrum en de Stichting Schrijvers, School, Samenleving, is een begin van coördinatie gemaakt. Om echter tot werkelijk geïntegreerd beleid te komen is een hechtere structuur nodig.

Voor het letterenbeleid staan mij de volgende meer concrete punten voor ogen:

1. Blijvende zorg voor de oorspronkelijke productie van literatuur.
2. Voor wat betreft de markt in meer algemene zin, het zo nodig verfijnen, versterken en uitbouwen van de «randvoorwaarden» die een hoogwaardig cultureel, divers en evenwichtig over het land gespreid titelaanbod verzekeren.

Meer specifiek ten aanzien van de markt:

- het stimuleren en instandhouden van de literaire traditie door het bevorderen van de productie en de permanente beschikbaarheid van de belangrijke Nederlandse auteurs uit verleden en heden;
- het bevorderen van de kwaliteit van het medium boek als «leesmachine», om de toegankelijkheid van de tekst te vergroten, het leesplezier te verhogen, het aanzien van het boek te versterken en de aandacht van het buitenland te vestigen op het Nederlandse boek als grafisch product (voorbeeld: «de best verzorgde boeken»);
- het stimuleren van vertalingen van de (op de buitenlandse markt doorbrekende) Nederlandse literatuur in andere talen en het bevorderen van de internationale promotie van het Nederlandse boek.

3. Voor wat betreft de consument: het uitbouwen van een krachtig en samenhangend beleid gericht op het stimuleren van leesvaardigheid en leesbaarheid, waarbij de boekenbranche (CPNB), de bibliotheekwereld (NBLC), de overheden, het onderwijs en bemiddelingsinstanties (zoals SSS, Letterkundig Museum en LOKV, Landelijk Ondersteunings-instituut Kunstzinnige Vorming) planmatig samenwerken. Ook manifestaties kunnen hierbij een belangrijke rol spelen (zoals Poetry International).

In het verlengde hiervan ben ik van mening dat de leesbevordering extra, ook financiële, stimulansen behoeft.

Ter realisering van een effectieve coördinatie en van uitbouw van de bemiddeling door het niveau van de activiteiten kwalitatief en kwantitatief te verhogen en ten slotte verbetering van gerichte publiciteit met name gericht op bewust mediumgebruik.

Ik heb u eerder verzocht mij over de bevordering van het lezen van literatuur nader te adviseren. Dat advies kan betrokken worden bij de nu beoogde integrale afweging. Voorts moet er ruimte bestaan voor het tot stand komen van de productie en permanente beschikbaarheid van de belangrijke Nederlandse auteurs uit heden en verleden. En, last but not least, lijkt budgetverruiming gewenst met betrekking tot het vertalen en het bevorderen van de internationale promotie van de Nederlandse literatuur.

4.3 Beeldende kunst, bouwkunst, vormgeving

Onlangs heeft een zeer aanzienlijke wijziging in het beleid voor de beeldende kunst in Nederland zijn beslag gekregen. Het is dan ook niet nodig om hier diep in te gaan op dat aspect van het kunstbeleid.

Eén aspect wil ik in deze brief echter niet onvermeld laten, de presentatie van eigentijdse beeldende kunst. Overigens wil ik vooral de aandacht richten op de gebieden van de bouwkunst en de vormgeving.

Presentatie van eigentijdse beeldende kunst

In het nieuwe beeldende kunstbeleid is zoveel mogelijk samenhang gebracht tussen aanbod, distributie en afname. De ervaring zal moeten leren of en, zo ja, welke verbeteringen nodig en mogelijk zijn. Wel acht ik het gewenst reeds nu extra aandacht te geven aan de presentatie van eigentijdse beeldende kunst, vooral in musea buiten de Randstad, met de bedoeling een goede geografische spreiding van verantwoorde presentatie hiervan te bewerkstelligen. Op het belang daarvan wees ik eerder in de nota Cultuurbeleid.

Ik citeer:

«Immers, bij uitstek in musea kan bezinning plaatsvinden op de ontwikkelingen binnen de kunst vanuit een historisch perspectief en vanuit een overzicht over de hedendaagse nationale en internationale context. Aan iedere presentatie in een museum gaan interpretaties en keuzes vooraf, die er op zichzelf al op zijn gericht ordening aan te brengen in de veelheid van een ongestructureerd aanbod».

Het waardevolle en onmisbare van de presentatie van kunst juist door de musea is dan ook het programmatische karakter hiervan, dat – meer dan bij incidentele manifestaties het geval is – acceptatie van hedendaagse kunstuitingen door het publiek kan bevorderen.

Bouwkunst en vormgeving

Met het beleid voor bouwkunst en vormgeving is een begin gemaakt. Nu al valt te constateren dat op deze terreinen met relatief geringe inspanningen naar verhouding goede effecten kunnen worden gesorteerd. Maar die bemoeienis heeft ook aan het licht gebracht dat uitbreiding gewenst is. Aan het aspect noch van het aanbod, noch van de distributie wordt aan de huidige omvang van het beleid voldoende recht gedaan. Bouwkunst en vormgeving kampen met een achterstand in de erkenning van hun culturele belang, terwijl het hier gaat om cultuuruitingen waarmee elk publiek, gevraagd of ongevraagd, te maken heeft.

Aan de aanbodskant, de scheppende kant, zijn er inmiddels ook voor architecten en vormgevers mogelijkheden in de vorm van individuele subsidies. Verruiming van die mogelijkheden blijkt echter gewenst. Het distributie-aspect krijgt op bescheiden schaal vorm door subsidiëring van tentoonstellingen, manifestaties, publicaties en symposia. Daarbij gaat het enerzijds om het informeren van het publiek, anderzijds heeft het de bedoeling de discussie binnen de vakgebieden te stimuleren. Ook hier rechtvaardigt de groeiende belangstelling een ruimere armslag.

Musea zijn onmisbaar als podia en referentiekaders voor de beeldende kunst. Dergelijke instituten zullen ook voor de bouwkunst en de vormgeving zo'n functie moeten gaan vervullen als podia en als plaatsen waar ontwikkelingen worden gevolgd, vastgelegd, wetenschappelijk bewerkt en getoond. Dit besef heeft geleid tot het initiatief voor het architectuur-instituut en op dezelfde gronden wordt sedert enkele jaren het ION (Stichting Industrieel Ontwerpen Nederland) gesubsidieerd. In beide gevallen lijkt aandacht in het kader van de heroverweging gewenst.

Kort geleden heb ik u een notitie om advies gezonden waarin, globaal, een opdrachtenbeleid voor de beeldende kunst en de vormgeving beschreven is. Ook voor de bouwkunst overweeg ik een opdrachtenbeleid te gaan voeren. Aard, omvang en kosten van bouwprojecten zijn daarbij overigens complicerende factoren. Ook voor dit punt vraag ik uw aandacht; ik zal hierop in een separate gestructureerde adviesaanvraag terugkomen.

Overigens ben ik met mijn ambtgenoot van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer in overleg om na te gaan hoe in goede samenwerking beleid voor de bouwkunst kan worden vormgegeven.

4.4 Muziek

Zoals bekend wat de belangrijkste overweging voor de herstructurering van het orkestenbestel, dat deze sector, in financiële zin, ruimte moest afstaan aan minder geïnstitutionaliseerde sectoren van de muziek. Dit proces is nog niet afgerond.

Nog niet zoveel jaar geleden werd ervan uitgegaan dat een regionaal orkest het grootschalig, symfonisch muziekaanbod in eigen speelgebied verzorgde. Ander aanbod was incidenteel: er was geen noemenswaardige concurrentie. De emancipatie en een toenemende specialisatie, in andere sectoren en de eigen sector van de muziek, bracht echter verandering in die situatie.

Als voorbeelden voor de muziek uit de Barok en de vroeg klassieke periode kunnen worden genoemd het aantreden van het Orkest van de XVIIIe eeuw en het Amsterdams Barok Orkest, en voor de muziek van deze eeuw, het Schönberg Ensemble en het Asko-ensemble.

Daarnaast is in het algemeen de belangstelling voor ander muziekrepertoire dan het symfonische groeiende en ook met dat gegeven lijkt het

goed de verhouding van het symfonisch muziekaanbod ten opzichte van het totaal muziekaanbod nader te bezien. Daarbij dient dan tevens de dans- en operabegeleiding betrokken te worden.

Al met al lijken de volgende punten van belang:

- In hoeverre is er sprake van een evenwichtige verhouding tussen het totale muziekaanbod en het symfonisch aanbod, daarbij mede betrokken het publieksbereik, kosten en de huidige verdeling ervan over het land?
- Wat zijn de kwalitatieve voorwaarden die, gezien de hiervoor geschetste situatie, zouden dienen te gelden? En wat zijn, mede ervan uitgaande dat onder meer ruimte zou moeten worden geschapen voor ballet- en operabegeleiding, de kwantitatieve voorwaarden?
- Hoe dient de spreiding van het grootschalig muziekaanbod uit de Randstad te zijn ter completering van het symfonisch aanbod in de regio's
- Welke mogelijkheden zijn er voor afstemming van het landelijk orkestenbestel en de omroep, c.q. de omroeporkesten?
- Welke aspecten van het Nederlandse muziekleven, gezien de verbreding van de belangstelling van het publiek, verdienen naar verhouding meer aandacht?

4.5 Opera

Het bedrag dat in Nederland voor opera wordt uitgetrokken ligt in dezelfde orde van grootte als het bedrag dat met de gehele toneelsector is gemoeid. Daarmee is het budget voor deze ene sector van het muziekleven groter dan dat voor de sectoren letteren, film en kunstzinnige vorming en amateuristische kunstbeoefening bij elkaar. Dat zegt niet alles, maar ook niet niets.

Opera is een zeer kostbare kunstvorm en zelfs bij een hoge bezettingsgraad van grote accommodaties is het gedeelte van de kosten dat door entreprijzen wordt gedekt, nog steeds gering.

Toch kan de kostbaarheid van deze kunstvorm niet worden gecompenseerd door bezuinigingen op de kwaliteit. Wat voor alle kunstvormen geldt, geldt in hoge mate voor opera: beter niet dan niet goed. Opera valt, trouwens niet alleen in ons land, bovendien in de publieke smaak. De vraag is of dit een voorbijgaande trend is. Alom legt het publiek een groeiende belangstelling voor opera aan de dag. Met regelmaat wordt dan ook gewag gemaakt van nieuwe plannen om de operavoorziening in ons land uit te breiden. Ik kan mij niet aan de indruk onttrekken dat daartoe, bij een doelmatiger aanpak, binnen de huidige budgettaire kaders, ook mogelijkheden zijn.

In dat verband wil ik u de volgende punten voorleggen:

- In het Muziektheater in Amsterdam, waarbinnen een groot aantal kunstbedrijven werken, zou een hechtere samenwerking moeten worden nastreefd, met als effect een doelmatiger besteding van de beschikbare gelden. Voor wat betreft De Nederlandse Opera zou dat moeten resulteren in aanbod ook buiten Amsterdam, en dan niet alleen in Den Haag en Rotterdam.
- Met betrekking tot de regionale operaproductie dient gestreefd te worden naar spreiding over het hele land, daarbij in acht genomen de beschikbare voor opera geschikte accommodaties. Een en ander in samenwerking met de regionale orkesten en zodanig dat te zamen met het gespreide aanbod van De Nederlandse Opera, een voor de maat van dit land en de aard van de opera, zo evenwichtig mogelijke situatie ontstaat.

- Tevens moet worden onderzocht in hoeverre samenwerking in de facilitaire sfeer tussen de verschillende operavoorzieningen in ons land kan leiden tot efficiency-verhoging en kostenbesparing.
- Ook het punt van minder produkties en het langer uitspelen ervan behoeft aandacht.

4.6 Dans

De verhoging van de kwaliteit van de uitvoeringen van de grote dansgezelschappen in Amsterdam en Den Haag, Het Nationale Ballet en het Nederlands Danstheater, hebben geleid tot een groei van de publieke belangstelling. Niet alleen in de Randstad maar ook in de andere delen van het land. De bouw van grote accommodaties in de Randstad beantwoordt aan de artistieke wensen van de gezelschappen en aan de grotere publieke belangstelling. Tevens worden geluiden vernomen om de spreiding van voorstellingen buiten de Randstad te beperken. Voor zover daarbij de ontoereikendheid van sommige accommodaties een rol speelt valt een zekere concentratie wel te billijken. Niettemin ben ik van mening dat ook deze gezelschappen een spreidingstaak dienen te behouden, in het bijzonder met betrekking tot voor middelgrote zalen geschikt repertoire.

Daarnaast is het wenselijk om ook buiten de Randstad een goed ontwikkeld gezelschap in stand te houden met een spreidingstaak die zich richt op repertoire voor de kleinere en middelgrote zalen.

Een verschuiving van middelen is daartoe noodzakelijk. Daarbij dient overigens kritisch gekeken te worden naar dat aanbod dat kwalitatief beperkte ontwikkelingsmogelijkheden heeft en niet gericht is op verrijking van het repertoire. Uw adviezen over de afzonderlijke gezelschappen spelen daarbij uiteraard een belangrijke rol.

Ook de kleine gezelschappen en de dansprojecten dragen belangrijk bij tot de vooraanstaande plaats die de Nederlandse dans, ook internationaal, inneemt. De daarvoor beschikbare middelen zouden moeten worden verruimd. Niet om het aanbod te vergroten, maar meer om de artistieke ontwikkeling meer armslag te geven.

In het advies «Ruimte voor de Dans» wordt een verhoging van het budget voor de dans van circa 12 miljoen gulden bepleit. In mijn eerste reactie op dat advies heb ik reeds medegedeeld daarin niet mee te zullen gaan. Ik roep in herinnering dat het dansbudget de laatste vijf jaar effectief is toegenomen.

Op initiatief van de Tweede Kamer is bovendien reeds een verhoging van 1,5 miljoen bewerkstelligd. Hoewel ik de noodzaak tot verdere aanpassing niet uitsluit lijkt het ook voor de sector dans gerechtvaardigd te kijken naar grotere doelmatigheid bij de aanwending van het voor die sector beschikbare budget.

4.7 Toneel

In ten minste één opzicht laat de situatie op het gebied van het grootschalig toneelaanbod niets aan duidelijkheid te wensen over: de daling van de bezoekercijfers is dramatisch.

Ik meen dat het onmogelijk is om aan die situatie geen consequenties te verbinden. Ook voor het grootschalig toneel geldt dat het pas een rol in de samenleving vervult, wanneer er publieke belangstelling is die overeenstemt met de schaal van het aanbod. Zonder die belangstelling ontvalt aan de mate waarin dat grootschalig toneelaanbod in stand wordt gehouden de belangrijkste grondslag.

Over de oorzaken van de verminderde belangstelling bestaan zeer uiteenlopende opvattingen. Sommigen zijn zeer pessimistisch, en wel op grond van de veronderstelling dat deze kunstvorm zichzelf heeft overleefd.

Aangezien de artistiek belangrijke ontwikkelingen zich voornamelijk hebben voorgedaan op het gebied van het kleinschalig toneel, zo menen zij, moet de aandacht dan ook vooral op die sector worden gericht.

Anderen daarentegen menen dat het grootschalig repertoiretoneel zich juist teveel heeft willen vernieuwen en daardoor het grote publiek van zich heeft vervreemd. Deze stroming pleit voor grotere behoedzaamheid en meer aandacht voor ambachtelijke kwaliteit en continuïteit.

Dan is er nog de opvatting dat het grootschalig repertoiretoneel ernstig te lijden heeft van de enorme vergroting en de steeds verdergaande versnippering van het aanbod. Enerzijds betekent dat een verdunning van de bestaande vraag, nadelig voor grote zaalproducties, anderzijds houdt deze ontwikkeling in een versnippering van het toch al schaarse artistieke talent, waardoor hechte ensemblevorming wordt bemoeilijkt. Hoe het ook zij, het lijkt duidelijk dat de uitgangspunten van de laatste reorganisatie van het toneelbestel, voor zover in betrekking tot het grootschalig repertoiretoneel, opnieuw ter discussie moeten staan.

Bij een dergelijke discussie zal overigens rekening moeten worden gehouden met mogelijk gewijzigde preferenties zowel binnen de culturele sector als binnen het patroon van tijdsbesteding van de consument.

Vóór 1 augustus 1987 zullen voor het toneel de beslissingen moeten worden genomen voor de subsidieperiode 1988/1989-1990/1991. Opmerkelijk is dat daaraan voorafgaande niet alleen wordt gedebatteerd, maar dat ook binnen het toneel zelf vrij drastische plannen zijn ontwikkeld. Ik wijs op de plannen die bestaan in Rotterdam, Den Haag en Amsterdam. In artistiek opzicht zijn deze uiteenlopend, op andere punten vertonen zij een opvallende overeenstemming.

In alle drie de gevallen gaat het om een concentratie van talent, een nadrukkelijk gewenste ensemblevorming, mede te bereiken door een «wervende» artistieke leiding en een brede taakopvatting die het voor theatermakers weer aantrekkelijk moet maken zich aan deze gezelschappen te verbinden.

Vooraf door de in de toneelwereld zelf ontwikkelde ideeën, ben ik het geheel overziende gesterkt in de opvatting dat het beleid voor het grootschalig repertoiretoneel vooral gericht moet zijn op versterking van de kwaliteit en vergroting van de vraag.

Gezien de verhouding aanbod en afname valt overigens niet aan de conclusie te ontkomen dat tevens aan beperking van het aanbod van grootschalig repertoiretoneel moet worden gedacht. Een en ander overigens te bezien in relatie tot de overige sectoren van de podiumkunsten.

Ten slotte wijs ik op uw advies over het kinder- en jeugdtheater. Gezien de artistieke ontwikkelingen in die sector van het toneel en de toenemende publieke belangstelling, lijkt het mij alleszins gerechtvaardigd aan deze kunstvorm bij de integrale afweging een prioriteit toe te kennen.

4.8 Kunstzinnige vorming en amateuristische kunstbeoefening

Over het belang dat ik hecht aan de kunstzinnige vorming en de amateuristische kunstbeoefening als instrument ter bevordering van cultuurparticipatie, hoef ik in deze brief niet uit te weiden. Ik beperk mij tot twee hoofdpunten.

Projecten amateuristische kunstbeoefening

Uit ervaringen is mij gebleken dat de landelijke overheid, met naar verhouding bescheiden middelen, een belangrijke bijdrage heeft kunnen leveren aan de realisering van projecten op het gebied van de amateuristische kunstbeoefening met een landelijke artistieke uitstraling. Aan de samenwerking daarbij tussen professionele kunstenaars en amateurs, moet naar mijn mening grote waarde worden toegekend.

Gelet op de betekenis van deze projecten voor de verbreding en vernieuwing van het repertoire en de ruime publieke belangstelling, acht ik het gewenst de financiële ruimte ervoor te verruimen.

Kunstbemiddeling

De afgelopen jaren heeft voor de kunstzinnige vorming een heroriëntatie plaatsgevonden. In mijn notitie «Kunstzinnige vorming, amateuristische kunstbeoefening en kunstbeleid» heb ik daar uitgebreid aandacht aan geschonken.

In het verlengde daarvan ligt het streven om, in nauwe samenhang met de ontwikkelingen in het professionele kunstleven en afgestemd op de behoeften op «decentraal niveau», de bemiddeling tussen het kunstaanbod en het educatieve veld een aanzienlijke prioriteit te verlenen. Ingepast in allerlei vormen van (kunst-)onderwijs en waar mogelijk gekoppeld aan een actieve beoefening van kunst, zal die bemiddeling een grotere rol dan nu het geval is moeten gaan vervullen.

Aan het Landelijk Ondersteunings-instituut Kunstzinnige Vorming (LOKV) ken ik voor de opbouw van een goed vertakte bemiddelingsstructuur een belangrijke taak toe. Heroriëntatie op het huidige takenpakket van het LOKV is daarbij een vereiste. Ook ten aanzien van andere op dit terrein werkzame instellingen zal aandacht moeten worden besteed aan betere afstemming en toespitsing van taken.

4.9 Kunstuitingen van culturele minderheden

Ondanks het feit dat een einde is gekomen aan de bijdrage van het Ministerie van Binnenlandse Zaken aan het categoriaal beleid voor cultuuruitingen van minderheden, heb ik besloten dat dit beleid op dit moment niet zal worden beëindigd. Voortzetting ervan zal geschieden in het kader van het kunstbeleid. Ik heb daarbij het voornemen om met ingang van 1988 het budget weer op het peil van 1986 te brengen.

Belangrijker echter dan de voortzetting van dit categoriaal beleid – een voortzetting die overigens tijdelijk van aard zal zijn – is dat naar mijn opvatting allengs meer gebruik wordt gemaakt van de reguliere instrumenten van het kunstbeleid. Ik onderken dat hierbij voor alle betrokkenen niet anders dan van een geleidelijk proces sprake zal kunnen zijn. Maar ook hier geldt dat categoriaal beleid binnen het kunstbeleid per definitie tijdelijk is en slechts in zeer bijzondere gevallen wordt toegepast.

Met u zijn afspraken gemaakt om ervoor te zorgen dat een geleidelijke inpassing in de reguliere kaders van het kunstbeleid ook in de advisering de aandacht krijgt die het behoeft.

4.10 De fondsen

Tot slot van het overzicht van vraagstukken, wil ik kort stilstaan bij fondsen zoals die er zijn voor de film, de letteren, de scheppende toonkunst en binnenkort ook voor de beeldende kunst, bouwkunst en vormgeving.

Naar mijn opvatting dienen bij een integrale afweging de budgetten die rechtstreeks ten goede komen aan het werk van scheppend kunstenaars, in beginsel niet te worden gekort. Wel ben ik van mening en uit de inleidende paragrafen van deze brief heeft dat mogen blijken dat er, strikter dan op dit moment gebeurt, op moet worden toegezien dat wat voor produktie is bestemd, daar ook daadwerkelijk toe leidt, inclusief de noodzakelijke reproductie of distributie ervan. Produktie die bovendien van zodanige kwaliteit moet zijn dat de inspanningen die nodig zijn om het betreffende werk te verspreiden ook gerechtvaardigd zijn.

Ook moet, meer dan nu, duidelijk zichtbaar worden gemaakt welke beleidsinstrumenten en welke bedragen worden benut voor wat ik gemakshalve maar noem: de voorfasen van het scheppingsproces.

In dat verband heb ik het voornemen de werking van de fondsen te laten onderzoeken. Zoals bekend is op dit moment een evaluatie van het Fonds voor de Letteren gaande. In overleg met de andere fondsen wil ik daar tot soortgelijke onderzoeken komen.

Een en ander met de bedoeling tot een duidelijk onderscheid te komen tussen kunstbeleid in strikte zin en kunstbeleid waarin ook sociale aspecten een rol spelen (zoals sinds kort ook in de sector beeldende kunst).

5. TEN SLOTTE

Ik realiseer mij dat ik u, met de opsomming van vraagstukken zoals gedaan, een zeker op het eerste gezicht, heterogene lijst voorleg. Sommige kwesties zijn van meer financiële aard, terwijl in andere gevallen overwegend belangrijke beleidsinhoudelijke onderwerpen ter sprake zijn. Er zijn vraagstukken die op korte termijn om oplossing vragen, en er zijn vraagstukken die alleen op wat langere termijn kunnen worden opgelost.

Inhoudelijk hangen deze vraagstukken niet in alle opzichten nadrukkelijk samen. Beleidsmatig bestaat die samenhang echter, in zeer directe zin, wél.

De afgelopen jaren is het kunstbudget door mij bewust ontzien bij bezuinigingen. Incidenteel is er zelfs extra geld vrijgemaakt, zoals in het geval van de film en voor opera en ballet.

Onder de volledige erkenning van het feit dat er nu opnieuw in de verschillende sectoren van de kunst gerechtvaardigde, of op z'n minst verdedigbare wensen worden geuit, acht ik het op dit moment – gelet ook op de wijze waarop andere sectoren binnen de samenleving de gevolgen ondervinden van de bezuinigingen op de overheidsuitgaven – maatschappelijk niet te verantwoorden exogene financiering van de huidige knelpunten binnen het kunstbeleid na te streven, noch buiten mijn departement, noch daarbinnen.

Dit betekent dat de middelen voor nieuwe beleidsontwikkelingen gevonden zullen moeten worden door herschikkingen binnen de kunstbegroting. Dit is de reden waarom ik stel dat de nieuwe beleidsvoornemens alleen in directe, onderlinge, samenhang kunnen worden gezien. Voorwaarde voor de realisering van dergelijke voornemens is immers dat voor alle betrokkenen een duidelijk proces van herschikking in gang wordt gezet.

Uitsluitend op deze manier valt te bereiken dat ook instituties en geïnstitutionaliseerde belangen in zo'n herschikking worden betrokken.

Gebeurt dat niet, dan zijn minder gevestigde belangen daarvan de dupe en daar – zo is bij herhaling ook door de Raad voor de Kunst geconstateerd – is de ontwikkeling en de bloei van de kunst allerminst bij gebaat.

Aan de Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur

Brief over het kunstbeleid

Mijnheer de Minister,

U vroeg de Raad bij schrijven van 2 april 1987 om advies over de Brief over het kunstbeleid. Nieuwe ontwikkelingen en knelpunten enerzijds, de beperkte middelen anderzijds maakten een herschikking van de kunstenbegroting wenselijk. Een integrale afweging diende daaraan ten grondslag te liggen. Alvorens een concreet plan te presenteren, werden de uitgangspunten en grote lijnen van de gewenste herschikking tot uitdrukking gebracht in genoemde Brief.

Door uw verzoek om advies staat de Raad voor de Kunst aan de vooravond van een zeer ingrijpende operatie. Uit uw begeleidend schrijven bij de Brief blijkt dat u het maatschappelijk niet te verantwoorden acht een toename van de gelden na te streven. Daarom is de kunstwereld, wil zij de ergste noden lenigen en toch ook nieuwe ontwikkelingen realiseren, zonder meer gedwongen in eigen vlees te snijden. Dat doet pijn, temeer daar de noodzaak daartoe niet op alle fronten evenzeer wordt nagevoeld. Waren de enkele miljoenen meer waarvoor de Raad het vorig jaar nog bij de kabinetsinformatuur heeft gepleit daadwerkelijk toegekend, dan was de hele operatie overbodig geweest. Meer geld voor de kunsten op de rijksbegroting zou wat de Raad betreft een te verantwoorden maatschappelijk standpunt zijn geweest.

Ondanks de moeilijke positie die de Raad zich verschaft door aan uw verzoek om advies te voldoen, heeft de Raad gemeend die verantwoordelijkheid niet te moeten ontlopen. Binnen de diverse afdelingen van de Raad is uw Brief bestuderd. Op basis van de door deze colleges uitgebrachte preadviezen stelde de Kernraad het advies van de Raad samen. Hij houdt daarbij in navolging van hetgeen door u werd betracht, de grote lijnen van het kunstbeleid aan, in de hoop dat hieraan voldoende houvast valt te ontleen voor het uitwerken van het concrete plan. In de eerste plaats zullen bij de Brief enkele kanttekeningen in algemene zin worden geplaatst. Vervolgens zal op de afzonderlijke vraagstukken die de kunstdisciplines aangaan, dieper worden ingegaan.

Uitgangspunten in het algemeen

Niet alleen in uw begeleidend schrijven, maar ook in de uitgangspunten voor het kunstbeleid klinken maatschappelijke dan wel sociaal-politieke standpunten door. Op zich niet verbazingwekkend, alleen past het de Raad daar vanuit zijn visie op kunstbeleid enkele kanttekeningen bij te plaatsen. Als centrale onderwerpen, door de Raad op te vatten als algemene uitgangspunten voor de komende jaren, noemt u de billijke verdeling van het totaal beschikbare budget over de verschillende kunstdisciplines, de relatie tussen aanbod en participatie en de spreiding van de kunsten over het land, gerelateerd aan overwegingen van kwaliteit en kosten. Op het eerste gezicht kan niemand bezwaar hebben tegen een billijke verdeling. Dat moeilijk is uit te maken wat billijk is, zal verderop in het advies nog blijken.

Hoezeer de Raad ook voorstander is van een hechte relatie tussen kunst en publiek, enige waakzaamheid is hier op zijn plaats. Het vergroten van de publieke belangstelling en de spreiding van kunst heeft twee kanten: van de kunstensector mag een bijdrage worden verwacht, maar ook van de samenleving zoals goed kunstonderwijs en geschikte accommodaties.

Binnen de kunstensector gaan de inspanningen zover dat de productie van de kunsten geen geweld wordt aangedaan. De kwaliteit ervan kan het beste worden gegarandeerd als er ook voldoende ruimte blijft voor vernieuwde activiteiten waarbij de publieksfactor niet op de voorgrond treedt. Als verder per sector de verschillen in afnamemogelijkheid in acht worden genomen en de spreiding wordt geconcentreerd in culturele centra die optimale faciliteiten weten te bieden, dan zijn belangrijke condities vervuld.

Afzonderlijke vraagstukken

Voorafgaand aan de behandeling van de afzonderlijke vraagstukken die in uw Brief per kunstdiscipline worden behandeld, heeft de Raad er behoefte aan het volgende te signaleren. Met het oog op een billijke verdeling geeft u per kunstdiscipline aan waar de prioriteiten wat u betreft komen te liggen. Hier doet zich een onderscheid voor ten aanzien van wat men prioriteiten op artistieke gronden zou kunnen noemen – en waarover de Raad u reeds gedegen heeft geadviseerd – en prioriteiten die mede om andere redenen tot stand zijn gekomen. De Raad wil deze gelegenheid aangrijpen om nogmaals de prioriteiten die hij in raadsadviezen heeft neergelegd, te onderstrepen. Dat zijn: dans, jeugdtheater en kunstuitingen van migranten. Over jeugdtheater en kunstuitingen van migranten bestaat wederzijds geen misverstand, maar ook ten aanzien van de dans wenst de Raad nadrukkelijk aan zijn prioriteitstelling vast te houden.

De noodzaak om voor de eigen prioriteiten binnen het huidige kunstbudget gelden vrij te maken, kan nog wel als onvermijdelijk worden ingezien. Wanneer deze operatie zich echter tevens uitstrekt tot prioriteiten van andere(n), waaronder de politiek, wordt de noodzaak ervan nauwelijks ingezien. De Raad heeft er echter minder moeite mee als met de prioriteitstelling van film, letteren en amateuristische kunstbeoefening en kunstzinnige vorming (AK/KV) relatief kleinere geldstromen zijn gemoeid.

Film

Heeft in het filmbeleid de afgelopen periode vooral de versterking van de productie voorop gestaan, thans zal de aandacht sterker gericht zijn op de distributie en vertoning. De raad onderschrijft deze koers. Een vernieuwde taakstelling van het Nederlands Filmmuseum zal een eerste aanzet vormen voor de totstandkoming van een filmcentrum met landelijke uitstraling, waar de meeste Europese landen overigens al over beschikken. Door de verruimde middelen zal dit centrum nieuwe activiteiten kunnen ontplooiën. Daarbij zullen de mogelijkheden tot onderzoek naar film worden vergroot en zal de collectie voor het publiek beter toegankelijk worden. De Raad kan zich in de voornemens vinden, mits in de reorganisatie van het Filmmuseum voldoende rekening wordt gehouden met artistiek-inhoudelijke overwegingen.

Zulke overwegingen moeten ook ten grondslag liggen aan de bevordering van de scenario-schrijfkunst, een maatregel die de kwaliteit van de gehele Nederlandse speelfilm, commercieel of anderszins, aangaat. De filmcultuur is gebaat bij een goede opvang van het Nederlandse filmtalent, waarvoor behalve de fondsen ook studio-activiteiten kunnen zorgdragen.

De eenmalige vertoning van recente nationale en internationale cinematografie wordt veiliggesteld door de extra aandacht die het Filmfestival Rotterdam ten deel zal vallen. De landelijke distributie van aangekochte kopieën van dit type film loopt momenteel echter groot gevaar door de opheffing van de distributie-organisatie Film International. De Raad heeft in zijn advies van 20 mei 1987 er reeds op aangedrongen dat de functie van FI, evenals zijn collectie, behouden dient te blijven.

Al deze maatregelen zullen recht doen aan de uitkomsten van het door u geïnitieerde onderzoek Film en Publiek, waaruit een groeiende belangstelling van het publiek voor film is gebleken.

Letteren

Bij het vraagstuk van de letteren wordt in uw Brief met name gesteld dat de overheid zich haar taak ten aanzien van het bevorderen van de vraag moet realiseren. De Raad kan zich in deze stellingname vinden onder de voorwaarde dat de overige taken die de overheid heeft te vervullen daarmee niet in het gedrang komen. Zo dient de taak die het Fonds voor de Letteren heeft te verrichten voorop te staan en zal eerst aan de literaire tijdschriften een zekere prioriteitstelling gegeven moeten worden. Het voornemen is de productie en de permanente beschikbaarheid van werk van belangrijke Nederlandse auteurs uit heden en verleden te bevorderen. Bevreemdend is dat daarbij slechts wordt uitgegaan van het literaire boek en dat de literaire tijdschriften niet worden genoemd. Reeds geruime tijd blijft de unieke functie die de literaire tijdschriften hebben, door geldgebrek verstoep. Meer financiële ruimte zal naar verhouding veel opleveren. Jong, debuterend talent wordt immers een kans gegeven.

Terugkomend op de kwestie van vraag en aanbod, de Raad is met u van mening dat uitbouw van het veelbelovende samenwerkingsverband tussen CPNB, NBL en SSS leesbevordering in de hand werkt en verkieslijker is dan de oprichting van weer een nieuw instituut. Daarbij dient, naast de deskundigen die reeds in de Brief worden genoemd, aan professionele auteurs een belangrijke plaats te worden toegekend.

Beeldende kunst, bouwkunst en vormgeving

De Raad deelt uw mening dat de afgelopen tijd het beleid ten aanzien van de beeldende kunsten dusdanig is bijgesteld, dat hieraan in het kader van de Brief grotendeels kan worden voorbijgegaan. Alleen de presentatie van eigentijdse beeldende kunst en verruiming van het budget voor bouwkunst en vormgeving verdienen nadere aandacht.

Met een verantwoorde presentatie van eigentijdse beeldende kunst, vooral in de musea gespreid over het land en via de Rijksdienst Beeldende Kunst is de relatie aanbod/participatie gediend. De Raad wijst u in dit verband op zijn advies over het museumbeleid van 7 maart 1986, waarin hij er bij u op aandrang de kunstmusea en de Rijksdienst Beeldende Kunst geheel en al onder de regie van de Directie Kunsten te brengen. Hoewel u in de Brief het belang van de presentatie in de musea onderstreept, wordt nergens gewag gemaakt van de beleidswijziging die hieraan te pas dient te komen. Het nieuwe beeldende kunstbeleid kan niet voldoende gestalte krijgen als niet de kunstmusea en de Rijksdienst Beeldende Kunst een geïntegreerd onderdeel daarvan vormen. Ondanks het feit dat reeds vanuit het BK-budget gelden zijn overgeheveld naar bouwkunst en vormgeving, is voor deze sectoren voor wat betreft het aanbod en de distributie een zekere uitbreiding gewenst. Het verplaatsen van gelden uit de sector beeldende kunsten naar de sectoren bouwkunst en vormgeving is met de A- en B-nota-s van 1983 in gang gezet. De Raad onderschreef destijds de nauwere samenhang van het BK-beleid met bouwkunst en vormgeving, ook al had hij er moeite mee de beeldende kunsten daarvoor te laten betalen. Ook nu weer is hem geen andere uitweg geboden dan de gewenste overheveling van gelden te fiatteren, zij het onder de voorwaarde dat zijn oordeel gevraagd wordt over de grootte van het bedrag en de bestemming die eraan zal worden gegeven.

Muziek

Hoe teleurstellend ook, de herstructurering van het orkestenbestel heeft tot nog toe niet gebracht wat velen ervan hadden gehoopt. De kwaliteit en het publieksbereik blijven achter bij de normen die voor deze muzieksector gesteld mogen worden. Nieuwe impulsen – en dus verder-

gaande maatregelen ten aanzien van de provinciale en randstedelijke orkesten – zijn geboden. Wil men evenwel tot een evenwichtige situatie geraken, dan is het onvermijdelijk ook de omroeporkesten in te passen in het huidige muziekbestel.

Sinds de nieuwe Mediawet van kracht is, kan gemakkelijker dan voorheen in het muziekbestel een plaats worden ingeruimd voor de -koren en omroeporkesten. Er zijn thans van overheidswege voldoende mogelijkheden om de instandhouding ervan te verzekeren. De zendgemachtigden hebben baat bij versteviging van de contacten in de regio. Als daarbij nog wordt betrokken het feit dat de omroeporkesten graag buiten de studio optreden en gewend zijn aan een avontuurlijke programmering, dan is daarmee een aantrekkelijke lijn voor de toekomst geschetst. Hiervan uitgaande, denkt de Raad wat de maatregelen ten aanzien van de provinciale en randstedelijke orkesten betreft, globaal aan het volgende:

- samenvoeging van het Frysk Orkest en het Noordelijk Filharmonisch Orkest;
- concentratie van het Forum Filharmonisch op de eigen operabegeleiding;
- meer (geconcentreerde) spreidingsmogelijkheden voor het Gelders Orkest en het Brabants Orkest;
- oriëntatie van het Limburgs Symfonie Orkest op operabegeleiding in Brabant en Limburg;
- een ballet- en koorbegeleidingstaak (met voor elk een eigen accentuering) zowel voor het Noordhollands Philharmonisch Orkest als voor het Balletorkest.

En wat de orkesten in de Randstad aangaat:

Incidenteel dienen het Concertgebouworkest, het Residentie Orkest en het Rotterdams Philharmonisch Orkest zorg te dragen voor de begeleiding van De Nederlandse Opera. Tevens zullen zij naast de omroeporkesten moeten delen in een (geconcentreerde) spreiding in het land. Voor het Nederlands Philharmonisch Orkest ten slotte is – met een daaraan aangepaste bezetting – operabegeleiding en een symfonische taak weggelegd.

De Raad zal op deze problematiek nog nader terugkomen.

De beoogde hergroepering c.q. herbezinning op taken zal samen met de inpassing van de omroeporkesten ruimte vrijmaken voor onder andere de prioriteiten uit de sector muziek, te weten muziek- en muziektheaterprojecten en gespecialiseerde activiteiten op het gebied van de oude en de 20^e-eeuwse muziek, waarbij met name gedacht wordt aan de grotere, gedirigeerde ensembles.

Opera

In zijn commentaar op het rapport van de Commissie-Batenburg van 24 februari 1986 bepleitte de Raad reeds voor De Nederlandse Opera een geconcentreerde spreiding in Rotterdam en Den Haag. De Raad acht het noodzakelijk om aan deze spreidingseis vast te houden. In de bovengenoemde steden zijn de nieuwe, met rijkssteun gerealiseerde podia immers afgestemd op grootschalige producties. Een grotere spreidings-taak, bij voorbeeld met behulp van een reisopera, is volgens de Raad niet aan de orde: de Nederlandse Opera dient zich te concentreren op het hoge kwaliteitsniveau dat van haar wordt verwacht.

De spreiding in de rest van het land dient op andere wijze te worden opgelost. Waarschijnlijk komt het de kwaliteit van Opera Forum ten goede als dit gezelschap zich zou beperken tot bediening van de Oostelijke en Noordelijke regio's, waarbij zoals reeds bij «muziek» werd aangeduid, het Forum Filharmonisch van zijn symfonische taak wordt ontheven.

Hoe aan de publieksbehoefte in het Zuiden van het land te voldoen, is de vraag. Gewezen kan worden op de initiatieven in Rotterdam, Brabant en Limburg. Een onderneming, die als productiekern afzonderlijke

operavoorstellingen op contractbasis weet te brengen, lijkt de Raad een aantrekkelijke mogelijkheid.

De gehele Nederlandse operavoorziening dient aangesproken te worden op haar verantwoordelijkheid ten aanzien van het Nederlandse talent. Wil in dit land de operacultuur daadwerkelijk gedijen, dan mag het talent van eigen bodem niet verwaarloosd worden. Voor studio-achtige activiteiten zal tot op het hoogste uitvoeringsniveau voldoende ruimte geschapen moeten worden.

Dans

Over dans kan de Raad tamelijk kort zijn. Op 24 juni 1986 is in het advies Ruimte voor de Dans van de Commissie-Reehorst uitvoerig gerapporteerd over de danssituatie in Nederland. Het bevreemdt de Raad daarom in hoge mate dat u verhoging van het dansbudget niet reeds in eerste instantie tot prioriteit hebt verheven.

De artistieke ontwikkeling van de dansdiscipline en de groei van de publieke belangstelling maken dat buiten de Randstad, waar het publiek op Het Nationale Ballet, het Nederlands Danstheater en het Scapino Ballet kan rekenen, eveneens de behoefte is ontstaan aan een aantal gezelschappen van hoog niveau. Voorts zullen, zoals u zelf ook al aangeeft, de beschikbare middelen voor de overige gezelschappen en de dansprojecten moeten worden verruimd. Uit de Brief valt echter op te maken dat naar uw mening verschuivingen binnen de danssector de sleutel vormen om de onevenwichtigheden op te lossen. U wijst daarbij op het feit dat het dansbudget de laatste vijf jaar effectief is toegenomen.

Dit laatste was niet meer dan een pleister op de wonde. Met geld van met name Sociale Zaken werd de slechte financiële positie van de dansers lichtelijk verbeterd, maar die van de gezelschappen, het artistiek potentieel, nauwelijks. Een flinke bijdrage aan Het Nationale Ballet diende louter en alleen om de meerkosten ten gevolge van de bespeling van het Muziektheater op te vangen. De achterstand in de danssector als geheel werd daarmee dus niet verholpen. Dat ook de Raad in deze sector denkt aan verschuivingen, een geconcentreerde spreiding voor de grote gezelschappen en een grotere doelmatigheid, is u bekend uit het advies van de Commissie-Reehorst. De Raad dringt er met klem bij u op aan uw standpunt zoals naar voren gebracht in de Brief bij te stellen.

Theater

Met de wijziging van het kopje Toneel uit uw Brief wil de Raad aangeven dat het beleidsmatig gezien hier om meer gaat dan het grootschalig repertoiretoneel. Daarover wordt door u een eenzijdig negatief beeld geschetst; bovendien vormen ook het kinder- en jeugdtheater, de werkplaatsen, de mime en het poppentheater een wezenlijk onderdeel van het theaterbeleid.

Aan de situatie in het toneel zullen beleidsconclusies moeten worden verbonden. Dit wordt verduidelijkt in het separaat uit te brengen advies over de toneelgezelschappen en meerjarige toneelprojecten 1988/1991. Niet dat de structuur en de uitgangspunten van het toneelbestel nu opnieuw ter discussie staan; de drieslag repertoire-kleinere gezelschappen-ad hoc/werkplaatsen dient overeind te blijven en zou zich moeten gaan uitstrekken over het gehele theaterterrein. Wel zal de heroverweging van het toneelaanbod ruimte moeten vrijmaken voor onder andere de overige prioriteiten binnen het theaterbeleid. Voorop staat daarbij het Jeugdtheaterbeleid waarover de Raad u op 5 februari 1986 uitvoerig heeft geadviseerd. De aanbevelingen van de Commissie-Zeevalking behoren gerealiseerd te worden. In de tweede plaats verdienen de werkplaatsen meer financiële armslag. Daarbij onderstreept de Raad het belang van een werkplaats om het allochtonentheater extra ontwikkeling

te bieden. Ten slotte zullen voor het poppentheater enkele financiële knelpunten moeten worden opgelost.

Deze maatregelen, waaronder begrepen die volgend uit de toneeladviesing, zullen recht doen aan de gebleken artistieke ontwikkeling binnen de theatersector. Bovendien kan hiervan een stimulerende werking worden verwacht op de kwaliteit van het aanbod. Alhoewel de spreidingsproblematiek in de toneelparagraaf niet wordt geëxpliciteerd, geldt ook in deze sector het uitgangspunt van de geconcentreerde spreiding zoals dat reeds bij muziek, opera en dans is uiteengezet.

Amateuristische kunstbeoefening en kunstzinnige vorming

Het relatieve ontzien van de kunstensector heeft niet mogen gelden voor het terrein van de amateuristische kunstbeoefening en kunstzinnige vorming (AK/KV). Daar is door bezuinigingen in de sfeer van het sociaal-cultureel werk zware averij opgelopen. In totaal werd circa 20 miljoen gulden aan deze sector onttrokken, zijnde 45% van de gehele rijksbijdrage aan de provincies en de gemeenten voor AK/KV-doeleinden. In zijn protest hiertegen van 8 oktober 1986 adviseerde de Raad u tevens om de AK/KV, vanwege de relatie met de kunsten, buiten de Welzijnswet te plaatsen. Dat is helaas niet gebeurd met als gevolg dat de AK/KV thans twee grote hindernissen op haar weg vindt. Ten einde het evenwicht enigszins te herstellen is uitbreiding van de middelen van harte welkom. In de Brief wordt voorgesteld het budget voor projecten op het gebied van de amateuristische kunstbeoefening alsmede voor de bemiddeling tussen het kunstaanbod en het educatieve veld te verruimen. Hoewel de Raad de betekenis van de AK-projecten voor de algehele stimulering van deze sector zeker niet onderschat, is verruiming van het hiervoor beschikbare budget geen eerste vereiste. De Raad acht voldoende mogelijkheid aanwezig om projecten die op grond van hun kwaliteit, uniciteit en (artistieke) uitstraling voor rijkssubsidie in aanmerking komen, te honoreren. Reeds in eerdere raadsadviezen – die met betrekking tot de Notitie Cultuurbeleid en de Notitie Kunstzinnige Vorming, Amateuristische Kunstbeoefening en Kunstbeleid – werd aangedrongen op verbetering van de voorzieningen op het infrastructurele vlak. Dit heeft des te meer prioriteit nu de bestaande infrastructuur door de bezuinigingen is aangetast. De beoogde infrastructurele maatregelen zouden vooral gericht moeten zijn op de jongste beleidsterreinen te weten de AK-dans, de audiovisuele vorming en de literaire vorming. Voor deze laatste activiteit wordt verwezen naar het raadsadvies taal- en literatuurvorming van 23 april 1987. Daarin komt mede tot uitdrukking dat literaire vorming meer omvat dan de reeds bij letteren besproken leesbevordering. U benadrukt de AK/KV als instrument ter bevordering van cultuurparticipatie. Een goede bemiddelingsstructuur als intermediair tussen het (potentiële) publiek en het kunstaanbod kan in dit opzicht een essentiële functie vervullen. De Raad deelt uw mening dat het Landelijk Ondersteuningsinstituut Kunstzinnige Vorming (LOKV) wat dat betreft een centrale rol kan vervullen. In zijn advies van 11 november 1985 heeft de Raad dat reeds aangegeven. Hoezeer de cultuurparticipatie in de zin van (vergroting van de) publieke belangstelling voor het kunstaanbod ook gebaat is bij verzwaring van de bemiddelingspoot, niet mag worden vergeten aan te haken bij de overige KV-activiteiten. Kennisneming van het receptieve kunstaanbod en actieve KV dienen elkaar waar mogelijk te beïnvloeden.

Kunstuitingen van culturele minderheden

Van uw voornemen om met ingang van 1988 het budget voor kunstuitingen van minderheden weer op het peil van 1986 te brengen, was de Raad naar aanleiding van zijn advies van 15 juli 1986 door u reeds op de

hoogte gesteld. In financieel opzicht bestaat ten aanzien van dit onderwerp derhalve consensus. De Raad verwacht overigens niet dat over de verdere inpassing van dit – tijdelijke – categoriale beleid in het kunstbeleid de meningen uiteen zullen lopen.

Integratie van de kunstuitingen van minderheden houdt vooral in een adequaat gebruik van de reguliere, met name voor de professionele kunsten bestaande budgetten. Een tijdelijk stimuleringsbudget kan daarbij behulpzaam zijn. Van essentieel belang is de hantering hiervan in combinatie met de integratie die de Raad in zijn organisatie en advisering weet toe te passen. Voor een goed verloop der zaken is het echter noodzakelijk dat de Directie Kunsten gelijke tred houdt.

De fondsen

In principe kan de Raad zich vinden in uw opvatting dat in het kader van de herschikking de fondsen voor de film, de letteren, de scheppende toonkunst en de beeldende kunst, bouwkunst en vormgeving niet worden gekort, maar dat het productie-element strikter dan nu het geval is, dient te worden bepaald. Mede om na te gaan welke bedragen worden aangevend in de zogenaamde voorfasen van het scheppingsproces, wenst u de werking van de fondsen te laten onderzoeken. Hier past een enkele kanttekening bij. In het onderzoek zal als uitgangspunt het verschil per sector in oriëntatie op de drieslag productie-distributie-consumptie gehanteerd moeten worden. Ook heeft de Raad er behoefte aan na te gaan welke taken de fondsen ten behoeve van de AK/KV vervullen. Op termijn is het wenselijk aandacht te besteden aan de afstemming van de afzonderlijke fondsen op filmgebied. Daarbij zij er op gewezen dat het Stimuleringsfonds voor culturele producties op het terrein van de omroep behalve voor film, nadrukkelijk ook voor podiumkunsten is bestemd.

Ten slotte

Niet alle vraagstukken zijn met de Brief over het kunstbeleid behandeld. Zo blijft het hele gebied van het kunstonderwijs en het kunstvakonderwijs onbesproken, terwijl hiervan een wezenlijke invloed uitgaat op de kunsten. De hoop is er op gevestigd dat u in een ander kader de wensen vanuit kunstbeleid aan uw collega van Onderwijs en Wetenschappen kenbaar kunt maken.

Aan de relatie met de lagere overheden is geen aandacht besteed. Het behoort tot de verantwoordelijkheid van de rijksoverheid om voor de onderlinge afstemming van taken te zorgen. In de sfeer van de accommodaties en afname van het door het rijk gesubsidieerde kunstaanbod liggen heel wat problemen. U stelt dat de onderlinge samenhang van de nieuwe beleidsvoornemens vereist dat voor alle betrokkenen een duidelijk proces van herschikking in gang wordt gezet. De instituties en geïnstitutionaliseerde belangen niet uitgezonderd, opdat de minder gevestigde belangen van de herschikkingsoperatie niet de dupe zullen zijn. Hoezeer de Raad deze opvatting ondersteunt, is reeds vaker naar voren gebracht. Er zou hem als wettelijk adviseur veel aan gelegen zijn als hem ook ten aanzien van grote instellingen als De Nederlandse Opera in het vervolg adviesaanvragen zouden bereiken.

De Raad hoopt ten slotte dat de in dit advies geschetste lijn voor u de leidraad zal vormen bij het opstellen van het concrete kunstenplan. Hij ziet dat met belangstelling, maar ook met enige spanning tegemoet.

Met de meeste hoogachting,

Namens de Kernraad,
Drs H. J. Viersen,
voorzitter,

Yvonne van Baarle,
secretaris

Rijswijk, 9 oktober 1987

Begin vorig jaar presenteerde uw Raad een advies voor een landelijk beleid voor het jeugdtheater. Dit advies is voorbereid door de Landelijke Werkgroep Jeugdtheaterbeleid (Commissie-Zeevalking). Behoeftte aan een nieuw beleid is gekomen naar aanleiding van de herstructurering van het toneelbestel. Sinds deze herstructurering namelijk, wordt ook in mijn beleid voor het theater een duidelijker taakverdeling nagestreefd tussen gemeente, provincie en het Rijk. Subsidieverhoudingen waarbij de instelling door meerdere overheden in stand wordt gehouden (koppelsubsidies) zijn in dit kader afgeschaft. (Dit, met uitzondering van de bestuurs-overeenkomsten met de drie grote steden). Het oude beleid voor het jeugdtheater werd door koppelsubsidieverhoudingen gekenmerkt. Hier is dan ook behoefte aan herziening.

Uw advies heb ik velerlei instellingen in het land toegezonden met het verzoek om commentaar. Mede gezien het inmiddels hierop verkregen commentaar kom ik tot de conclusie, dat ik het rapport van de commissie-Zeevalking in grote lijnen zal overnemen. De acceptatie van de afzonderlijke beleidsonderdelen van het rapport, zal in het onderstaande worden geconcretiseerd. Daarbij zullen soms, mede naar aanleiding van het verkregen commentaar, nuanceringen worden aangebracht op de conclusies van de commissie-Zeevalking.

A. INLEIDING

De commissie-Zeevalking beschouwt jeugdtheater als een kunstvorm. Deze discipline maakt naar de mening van de commissie een belangwekkende artistieke ontwikkeling door, die leidt tot een verdergaande professionalisering en volwassenwording van het jeugdtheater. Behalve dat het jeugdtheater als kunstvorm van groot belang wordt gevonden, vindt de commissie dat het bovendien kan bijdragen aan een latere appreciatie van de (podium)-kunsten door het jeugdige publiek.

Deze stellingname van de commissie-Zeevalking wil ik van harte onderschrijven. Het zal duidelijk zijn dat een voortgaande ontwikkeling van jeugdtheater afhangt van verdere groei van de kwaliteit van het jeugdtheateraanbod, en de verscheidenheid waarin die zich voordoet. In een marktsituatie waar jeugdtheaterproducenten die kwaliteit en diversiteit niet op eigen kracht kunnen voortbrengen is serieuze betrokkenheid van overheden geboden.

B. VERTREKPUNTEN VOOR HET BELEID EN TAAKBEGRENZING

Alvorens in te gaan op de vraag welk aandeel van die overheidsbemoedening door het Rijk gedragen moet worden, wil ik nu een vijftal vertrekpunten noemen.

1. In deze notitie gaat het over de sector kinder- en jeugdtheater. Deze categorie produceert theater voor de leeftijdsgroepen van 4 tot 12, respectievelijk 12 tot 18 jarigen. In deze tekst wordt dan ook steeds gesproken van jeugdtheater, waar ook kindertheater wordt bedoeld.

2. Jeugdtheater doet zich voor binnen alle theaterdisciplines: het toneel, de dans, de mime en het poppenspel. Hoewel in het oude beleid voor het jeugdtheater vooral het jeugdtoneel behartigd werd, en de commissie-Zeevalking – overigens in aansluiting op de commissie-De

Boer – op deze lijn verder gaat, zie ik geen reden om de andere theaterdisciplines in dit beleid buiten beschouwing te laten. In zijn commentaar onderschrijft ook de Raad voor het Jeugdbeleid dit uitgangspunt.

Vanzelfsprekend zal deze interdisciplinaire aanpak in de advies- en besluitvormingspraktijk aanpassingen behoeven. Concrete aanpassingen zullen nader met uw Raad moeten worden uitgewerkt.

3. Zoals gezegd wordt een duidelijker taakverdeling nagestreefd tussen gemeenten, provincie en het Rijk. Wat de taken van het Rijk betreft ligt het voor de hand, dat het met name om die zaken zal gaan, die de lokale of regionale schaal grotendeels overstijgen.

4. Overheidsmiddelen dienen doelmatig te worden ingezet. Ik ben er dan ook een voorstander van, dat indien overheidsvoorzieningen, bij voorbeeld van infrastructurele aard nodig zijn voor het jeugdtheater, er zoveel mogelijk gebruik wordt gemaakt van voorzieningen die reeds aanwezig zijn.

5. Het vijfde vertrekpunt komt voort uit het commentaar van de Raad voor het Jeugdbeleid. Deze raad stelt namelijk dat een substantieel gedeelte van het jeugdtheateraanbod buiten het rapport van de commissie-Zeevalking valt. Daarbij verwijst hij naar het theater dat functioneert op basis van een thematische aanpak, de uitvoerende groepering, en de gekozen doelgroep. Indien echter dit theater naar het oordeel van uw Raad ook artistiek van bijzonder belang is, zie ik geen reden om aan te nemen dat dit theater, voor zover dit geproduceerd wordt door professionele theatermakers, buiten het advies van de commissie-Zeevalking c.q. buiten mijn beleid voor het jeugdtheater valt.

Nader gepreciseerd moet de taak van de centrale overheid mijns inziens begrensd worden door het volgende.

Zoals ook de commissie-Zeevalking erkent in haar advies, heeft onderzoek uitgewezen dat de meeste gezelschappen die in jeugdtheater zijn gespecialiseerd, in nauw contact staan met de gemeentelijke en provinciale overheid. Dit is mede het gevolg van de situatie, dat deze groepen hun afname voor een belangrijk deel vinden in de regionale circuits van het onderwijs en het sociaal-cultureel werk.

Bij de provinciale overheid kan dan ook een toenemende bereidheid geconstateerd worden om jeugdtheatergezelschappen met subsidies in stand te houden. Dit blijkt ook duidelijk uit het commentaar ter zake van het interprovinciaal overleg voor cultuur (IPOC).

Het een en ander in verband brengend met het streven naar een duidelijke taakverdeling tussen de drie overheidslagen, kom ik tot de conclusie dat op het punt van de instandhouding van jeugdtheatergezelschappen, er voor de Rijksoverheid geen taak moet liggen.

Deze conclusie houdt in dat de provincies en de drie grote steden verantwoordelijk zijn voor de instandhouding van jeugdtheatergezelschappen. Daarbij moet overigens worden bedacht, dat enkele provincies geen jeugdtheatergezelschap van voldoende niveau in huis hebben, om instandhoudingssubsidies te rechtvaardigen.

Ook wat betreft het standpunt van de commissie-Zeevalking over de huisvestingstaak van de gemeenten, past een genuanceerde benadering.

Het bovenstaande betekent uiteraard niet dat het Rijk geen actieve functie kan vervullen voor het jeugdtheater. De eerstkomende jaren heb ik het voornemen om naast uitoefening van productionele en infrastructurele taken die hier straks aan de orde komen, nauwlettend te volgen of de jeugdtheatergezelschappen nu daadwerkelijk – overeenkomstig de positieve intenties van de provincies – een betere financiële basis zullen verkrijgen.

Het Landelijk Overleg Podiumkunsten (L.O.P.) biedt mij de gelegenheid om regelmatig hierover met de provincies en de betrokken gemeenten van gedachten te wisselen. Naast deze geformaliseerde contacten zal, indien nodig, steeds bilateraal contact mogelijk zijn met afzonderlijke provincies en gemeenten. Overigens wil ik erop wijzen, dat mijn conclusie

over de instandhoudingsverantwoordelijkheid geldt voor de gezelschappen die in jeugdtheater zijn gespecialiseerd. Zoals bekend produceren deze groepen een gedeelte van het jeugdtheateraanbod in Nederland. Een ander gedeelte komt in toenemende mate voort uit gezelschappen die met een bredere taakstelling zijn opgenomen in het toneelbestel, waarvoor ik wel – samen met de drie grote steden – een instandhoudingsverantwoordelijkheid draag. Ook enkele door mij structureel gesubsidieerde dans- en mimegezelschappen richten zich tevens op de jeugd.

De toegenomen belangstelling van deze gezelschappen voor kinder- en jeugdtheater beschouw ik als een verheugende ontwikkeling. In dit verband wil ik het belang onderstrepen van een verdere artistieke integratie tussen jeugdtheater en het theater voor volwassenen.

C. DE HOOFDTAKEN VAN HET RIJK

Nu de uitgangspunten en taakbegrenzing zijn omschreven, kan worden ingegaan op de specifieke verantwoordelijkheid van de centrale overheid voor het jeugdtheater.

Daarbij zijn twee hoofdtaken te onderscheiden:

- I. Bevordering van innovatie.
- II. Bevordering van een goede infrastructuur.

I. de bevordering van innovatie

Voor een blijvende kwaliteit en verscheidenheid van het jeugdtheateraanbod, kan geconstateerd worden dat naast consolidatie van traditie, een voortgaande artistieke ontwikkeling noodzakelijk is.

Het belang hiervan wordt door de commissie-Zeevalking onderstreept. Om voor deze artistieke ontwikkeling extra mogelijkheden te scheppen, bestaan bij het Rijk een tweetal subsidiemogelijkheden, die naar mijn opvatting verder moeten worden uitgebouwd.

a. Allereerst is er de mogelijkheid tot het indienen van subsidieaanvragen voor projecten die van bijzondere betekenis zijn voor het jeugdtheater, en wel op het punt van de artistieke ontwikkeling.

Subsidieaanvragen in dit kader worden beoordeeld aan de hand van de criteria kwaliteit, diversiteit, geografische spreiding en publieksbereik.

b. Daarnaast is er een beleid tot bevordering van nieuw Nederlandstalig toneelrepertoire. Dit beleid dient ook voor het jeugdtheater open te staan, zodat ook ten behoeve van jeugdtheaterproducties subsidies worden aangevraagd voor schrijfp opdrachten aan Nederlandse auteurs.

Aan het projectenbeleid (a), kan een extra dimensie worden toegevoegd, en wel met het oog op mijn algemene streven naar een betere samenwerking tussen Nederlandse kunstinstellingen en de Omroep. Zoals de commissie-Zeevalking in haar rapport aangeeft, vraagt ook de relatie tussen het jeugdtheater en de televisie om verbetering. In het kader van het projectenbeleid wil ik dan ook aan samenwerkingsprojecten tussen het jeugdtheater en de Omroep extra belang hechten. Als globale taakverdeling wil ik in dit verband aangeven, dat het Rijk de aanmaakfase van de theaterproductie subsidieert. De betrokken zendgemachtigde kan dan de bewerking, opname en de uitzending voor haar rekening nemen. Wellicht kan deze hierbij gebruik maken van het Co-productiefonds Binnenlandse Omroep (het CoBo).

In een later stadium kan ook het stimuleringsfonds voor Nederlandse Culturele Omroepproducties een bijdrage leveren aan de bevordering van jeugdtheater op televisie.

Naast deze twee subsidiemogelijkheden, kan de ontwikkeling van het jeugdtheater bevorderd worden door de zogenaamde werkplaatsen die van het Rijk subsidie ontvangen. Het staat de werkplaatsen immers vrij om binnen hun taakstelling interessante plannen van jeugdtheaterprodu-

centen tot uitvoering te brengen. Ook uw Raad kan hierbij een rol spelen door bij de selectie van de werkplaatsen met dit gegeven rekening te houden.

II. De bevordering van een goede infrastructuur

De commissie-Zeevalking beschouwt goede infrastructurele voorzieningen van eminent belang voor de verdere ontwikkeling van het jeugdtheater. Deze stelling wil ik onderschrijven.

Vanzelfsprekend zijn de beoogde voorzieningen inhoudelijk en organisatorisch niet los van elkaar te zien. Voor de overzichtelijkheid evenwel, kan de infrastructuur hier als volgt worden onderscheiden:

1. Materiële belangenbehartiging.
2. Stimulering van gerichte afname en spreiding.
3. Algemene informatievoorziening op landelijke schaal.
4. Deskundigheidsbevordering.

1. De belangenbehartiging in materiële zin.

De commissie-Zeevalking ziet de «Bundeling» als de eerstaangewezen organisatie voor de belangenbehartiging. Uit hetgeen de commissie hierover in haar rapport schrijft, leid ik af dat er twee hoofdzaken zijn waarop de belangenorganisatie zich zal richten.

- Adequate financiële ondersteuning van de achterban door de overheden.
- Adequate serviceverlening voor deze achterban door infrastructurele instellingen.

Wil de «Bundeling» echter in staat zijn deze zaken optimaal ter hand te nemen, dan is financiële ondersteuning zoals de commissie-Zeevalking voorstelt, op zichzelf wellicht onvoldoende. Samenwerking met de werkgeversverenigingen binnen het Werkgevers Overleg Podiumkunsten (W.O.P.) zal naar mijn mening het werk van de «Bundeling» een breder draagvlak verschaffen. Dit bredere draagvlak acht ik noodzakelijk, om voldoende overtuigingskracht te kunnen opbrengen.

Een ander punt van overweging is de vraag of rechtstreekse subsidiëring van de «Bundeling» nu wel zo'n gelukkige constructie is. Voora! met het oog op de onafhankelijke rol die deze organisatie wenst te vervullen. In het kunstenveld worden de meeste verenigingen dan ook met contributies van de aangesloten leden in stand gehouden. De realiteit van dit moment is echter dat de meeste leden van de «Bundeling» nog niet in staat zijn om voldoende contributie op te brengen voor het verenigingswerk.

Tegen deze achtergrond ben ik er een voorstander van, dat de «Bundeling» wordt gesubsidieerd voor een periode van maximaal drie jaar. Daarna ga ik ervan uit dat de jeugdtheatergezelschappen inmiddels een betere financiële basis hebben om de benodigde contributie te kunnen afdragen.

Inmiddels ben ik met het bestuur van de «Bundeling» in gesprek om in het seizoen 1987/1988 alvast een begin te maken met een gesubsidieerd secretariaat. Naar verwachting zullen de werkgeversorganisaties in de podiumsector in dat seizoen een gezamenlijke huisvesting betrekken, en secretariële functies met elkaar delen binnen het Werkgeversoverleg Podiumkunsten. Het is de bedoeling dat de «Bundeling» deel zal uitmaken van dat samenwerkingsverband.

2. De stimulering van gerichte afname en spreiding

Problemen met betrekking tot de afname van het jeugdtheater zijn betrekkelijk nieuw. De belangrijkste oorzaak van dit vraagstuk kan gevonden worden in de verbreding van het jeugdtheateraanbod van de laatste jaren, in combinatie met bezuinigingen door plaatselijke overheden.

Het zal duidelijk zijn dat de aanpak van deze problematiek een belangrijk onderdeel vormt van het werk van de «Bundeling».

De breedte van het aanbod stelt de afnemers voor keuzeproblemen. Een meer gerichte keuze kan bevorderd worden door betere informatieverschaffing over het jeugdtheateraanbod. Ik ben er een voorstander van dat het Rijk daaraan (direct of indirect) het volgende bijdraagt.

a. Zoals bekend, wordt het jeugdtheater afgenomen in drie circuits, te weten het onderwijs, het sociaal-cultureel werk en de schouwburgen.

Voor het onderwijs en het sociaal werk zal de centrale informatievoorziening in de toekomst verzorgd worden door het Landelijk Ondersteuningsinstituut voor de Kunstzinnige Vorming (L.O.K.V.). Voor een actuele informatieverschaffing staat het L.O.K.V. direct in verbinding met het Nederlands Theater Instituut (N.Th.I.), het Nederlands Instituut voor de Dans (N.I.D.) en het Nederlands Mime Centrum (N.M.C.).

Gekoppeld aan het L.O.K.V. is er voor deze circuits het Overleg Kunstzinnige Vorming en Jeugdtheater (O.K.V.J.), waaronder een afnameoverleg ressorteert. Voor het schouwburgcircuit wordt thans eveneens een afnameoverleg georganiseerd analoog aan dat van het O.K.V.J. Dit overleg wordt gecoördineerd door de Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties.

b. Keuzeproblemen bij afnemers kunnen ook verminderd worden, wanneer een geselecteerd gedeelte van het aanbod gepremieerd wordt.

In dit verband wil ik wijzen op de stichting Theater Network Nederland (T.N.N.), die ook voor het jeugdtheater een afnamestimulerende functie vervult. Daarnaast bevordert T.N.N. de landelijke spreiding van het jeugdtheater.

Wat betreft die landelijke spreiding is door de commissie-Zeevalking de vrees uitgesproken, dat de provinciale verantwoordelijkheid voor de instandhouding van de jeugdtheatergezelschappen, deze gezelschappen als het ware zal opsluiten in hun subsidiërende provincie. Op dit moment kan nog niet op basis van concrete ervaring geconstateerd worden of deze vrees gegrond is. Wel hecht ik er belang aan, dat nu al maatregelen worden genomen die een dergelijk isolement kunnen voorkomen:

c. Naast voortgaande steun aan het werk van T.N.N. zie ik een maatregel die in het verlengde ligt van mijn projectenbeleid. Van de groepen die van het Rijk subsidie ontvangen voor een bijzonder project, zal namelijk een landelijke voorstellings spreiding verwacht worden.

d. Een derde spreidingsmaatregel kan zijn, (mede-)subsiëring van jeugdtheaterfestivals op landelijke schaal.

e. Ten slotte wil ik noemen, het landelijk Overleg Podiumkunsten (L.O.P.), waar de onderscheiden overheden de mogelijkheid hebben, overeenstemming te bereiken over interprovinciale uitwisselingen van jeugdtheatergroepen. Binnen het L.O.P. zullen zoals gezegd, ook andere onderwerpen op tafel komen, aangaande de overheidsbemoediging met het jeugdtheater.

3. De algemene informatievoorziening op landelijke schaal.

De informatievoorziening over het theater wordt verzorgd door het Nederlands Theater Instituut (N.Th.I). Voor de dans en de mime wordt deze functie in meer specialistische zin vervuld door respectievelijk het Nederlands Instituut voor de dans (N.I.D.) en het Nederlands Mime Centrum (N.M.C.). De commissie-Zeevalking merkt op dat het jeugdtheater in deze informatievoorziening nog te weinig aan bod is gekomen. Ik ben het met de commissie eens, dat het jeugdtheater wat deze voorzieningen betreft op één lijn moet worden gesteld met het theater voor volwassenen.

De wens, dat de genoemde instellingen hiervoor extra subsidie zullen moeten ontvangen zoals de commissie-Zeevalking voorstelt, kan niet nu direct gehonoreerd worden. Immers, een dergelijke subsidieverhoging voor de infrastructuur houdt onmiddellijk in, dat er minder geld resteert

voor de theaterproductie. Tegen deze achtergrond wil ik er bij deze instellingen op aandringen, dat zij hun prioriteiten dusdanig zullen schikken, dat hun voorzieningen ook voor het jeugdtheater beschikbaar zullen zijn. Ter bevordering van dit proces zal ik overleg voeren met deze instellingen, ten einde passende oplossingen te vinden. Voorop moet staan, dat de voorzieningen op korte termijn voor het jeugdtheater bereikbaar zijn.

Hoewel het N.Th.I, het N.I.D. en het N.M.C. een autonome verantwoordelijkheid dragen voor hun vakgebied, en dit naar mijn mening ook zo moet blijven, kan ik de aanbeveling van de commissie-Zeevalking onderschrijven om deze instellingen zo mogelijk te doen samenwerken met organisaties die zich al enkele jaren voor het jeugdtheater inspannen. Wat betreft de documentatie en bibliotheek zal de stichting Jeugdtheater Amsterdam de aangewezen partner zijn, terwijl de stichting Assitey medewerking kan verlenen op het terrein van de internationale kontakten.

4. De deskundigheidsbevordering

De commissie-Zeevalking is van mening dat de theaterscholen meer aandacht moeten besteden aan de specifieke kunstinhoudelijke aspecten van het jeugdtheater. Zij doet daartoe in het rapport een aantal voorstellen. Hoewel het onderwijs in principe buiten mijn beleidsverantwoordelijkheid valt, heb ik deze voorstellen inmiddels voorgelegd aan de theaterscholen met het verzoek om commentaar.

De voorstellen zullen tevens aan de orde worden gesteld in het regulier overleg betreffende het kunstvakonderwijs, tussen het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen en dit ministerie.

Wat de nascholing betreft die wel binnen mijn beleidsverantwoordelijkheid valt, is er ook voor jeugdtheaterproducenten de mogelijkheid tot het aanvragen van reis- en studiebeurzen.

Voor de deskundigheidsbevordering op het gebied van het jeugdteleviesiedrama is er een mogelijkheid die in het verlengde ligt van mijn projectenbeleid. Indien een samenwerkingsproject met de omroep plaatsvindt, kan de betrokken zendgemachtigde voor bijscholing van de deelnemers namelijk een beroep doen op de Dienst Opleidingen van de Nederlandse Omroep Stichting (N.O.S.).

D. CONSEQUENTIES VAN HET NIEUWE BELEID VOOR HET AMSTEL TONEEL EN MACCUS

Op dit moment wordt een belangrijk gedeelte van het budget voor jeugdtheater gebruikt voor de jaarlijkse financiering van het Amstel Toneel en Maccus.

Zoals in het voorgaande is weergegeven, is in het nieuwe beleid in principe geen plaats voor de instandhouding van gezelschappen die in jeugdtheater zijn gespecialiseerd.

Uitgaande van dit principe, zou de subsidiëring van het Amstel Toneel en Maccus moeten eindigen met ingang van 1 augustus 1988. Na deze datum worden provinciale en gemeentelijke overheden geacht deze subsidiëring van het Rijk over te nemen.

Zoals ik u eerder heb laten weten, acht ik het echter onjuist om gezelschappen louter om bestuurlijke redenen het subsidie te ontnemen.

Amstel Toneel

In het geval van het Amstel Toneel is gebleken, dat geen van de provincies en grote steden interesse heeft voor een overname van de subsidiëringstaak. Beëindiging van de subsidiëring betekent hier dan ook in concreto opheffing van het gezelschap. Een dergelijke zware conclusie

kan en wil ik niet baseren op uitsluitend een bestuurlijk-technische mutatie, in dit geval mijn nieuwe beleid voor het jeugdtheater.

Naar aanleiding van het verzoek d.d. 23 december 1986 van het Amstel Toneel om na 1 augustus 1988 te worden doorgesubsidieerd, heb ik u dan ook in mijn brief van 10 april 1987 verzocht om advies over de kwaliteit van de produkties die het Amstel Toneel de afgelopen jaren heeft uitgebracht.

Op basis van dat advies, was het mijn bedoeling om de afweging te maken tussen enerzijds voortzetting van subsidiëring van dit gezelschap en anderzijds financiering van het nieuwe beleid.

Op 11 juni 1987 bracht u advies uit over het Amstel Toneel.

Op grond van uw negatieve conclusies over de artistieke kwaliteit van het Amstel Toneel, ben ik van mening dat met ingang van 1 augustus 1988 prioriteit dient te worden gegeven aan financiering van het nieuwe beleid.

Maccus

In het geval van Maccus is gebleken, dat de provincie Zuid-Holland en de gemeente Delft bereid zijn om met dit ministerie meerjarige afspraken te maken over de financiering van het gezelschap.

Zoals ik u in mijn brief van 4 augustus jl. heb laten weten, is het de bedoeling dat de ontwerp-overgangsregeling in de tweede helft van oktober kan worden gepresenteerd. Maccus is dan in de gelegenheid om voor 1 november 1987 zijn subsidie-aanvraag voor de periode na 1 september 1988 in te dienen.

Uw advies vervolgens over de kwaliteit van de produkties van Maccus, zal dan basis kunnen zijn voor mijn afweging tussen enerzijds voortzetting van deze subsidiëring en anderzijds financiering van het nieuwe beleid.

E. DE FINANCIËLE INVULLING VAN HET BELEID

Voor de jeugdtheatervoorziening is op mijn toneelbegroting een bedrag opgenomen van f 2 200 000.

De commissie-Zeevalking dringt er in zijn rapport op aan, dat dit budget wordt gebracht op een niveau van f 3 500 000.

Aan een verruiming van maximaal f 1 500 000 wil ik in het kader van het Kunstenplan prioriteit geven, zodat reële materiële voorwaarden aanwezig zijn om uitvoering te geven aan dit nieuwe beleid.

De Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur,
L. C. Brinkman

Aan de Minister van Onderwijs en Wetenschappen

Rijswijk, 1 juni 1987

Met veel belangstelling heb ik kennis genomen van de notitie over taakverdeling en concentratie in het hoger kunstonderwijs.

Het zal niet nodig zijn toe te lichten dat mijn belangstelling voor de ontwikkelingen in en het beleid met betrekking tot het hoger kunstonderwijs rechtstreeks voortvloeit uit de betekenis die het hoger kunstonderwijs heeft voor de kunstpraktijk en, omgekeerd, de invloed die van de kunstpraktijk dient uit te gaan op het hoger kunstonderwijs.

Dat de aansluiting tussen kunstonderwijs en beroepspraktijk een punt van zorg is dat door u en mij wordt gedeeld, komt tot uitdrukking onder andere in de gezamenlijke financiering door onze departementen van het thans lopende onderzoek naar deze problematiek. Vanuit de optiek die ik aldus met een enkel woord heb aangeduid, wil ik mij enige opmerkingen over de notitie veroorloven.

Ik betreur de passage op blz. 18 waarin wordt gesteld dat «de voorstellen in de notitie worden gedaan vanuit de directe verantwoordelijkheid van de minister van Onderwijs en Wetenschappen, dus niet vanuit de verantwoordelijkheid voor cultuurbeleid».

Deze woorden kunnen al te gemakkelijk worden uitgelegd als legitimatie van een divergentie tussen onderwijsbeleid en cultuurbeleid, terwijl het toch als uw en mijn opgave mag worden beschouwd ervoor te zorgen dat die beide sectoren van overheidsbeleid elkaar zo goed mogelijk in hun effecten versterken.

Gelukkig kan ik hier onmiddellijk aan toevoegen dat ik niet de indruk heb dat bij de praktische voorstellen die u doet, van een dergelijk divergeren sprake zou zijn.

Ofschoon u de problemen waar het kunstvakonderwijs op dit moment mee heeft te kampen, in overwegende mate langs kwantitatieve weg benadert, meen ik dat u daarbij niet komt tot bevindingen die niet zouden stroken met mijn aandacht voor allereerst de meer kwalitatieve aspecten van de zaak.

U kent mijn opvatting dat er alle reden is in een aantal opzichten te streven naar een kwalitatieve verbetering van het kunstvakonderwijs. Ik erken dat beperkingen ten aanzien van de instroom van studenten, een goede taakverdeling tussen instellingen en wellicht in bepaalde gevallen ook een schaalvergroting van instellingen, evenzovele instrumenten kunnen zijn voor die verbetering van de kwaliteit. Waarmee ik dan tevens aangeef dat al die maatregelen vanuit mijn optiek geen doel vormen op zichzelf, maar primair, zo niet uitsluitend dienen te worden beoordeeld op de mate waarin zij aantoonbaar aan kwaliteitsverbetering bijdragen. En uiteraard bij voorkeur tevens aan een verbetering van het rendement.

In dat verband acht ik het overigens een verheugend gegeven dat het hoger kunstonderwijs niet langer met – in vergelijking tot andere sectoren van het hoger beroepsonderwijs – relatief zware bezuinigingstaakstellingen wordt geconfronteerd maar dat op bladzijde 5 van de notitie naast financiële grenzen ook duidelijk financiële perspectieven worden geschetst voor het hoger kunstonderwijs. En eveneens in dit verband wil ik opmerken gelukkig te zijn met het feit dat in beginsel de voorwaarden lijken geschapen dat van de wijze van bekostiging van het hoger kunstonderwijs straks niet langer kwantitatief gesproken een aanzuigende werking zal uitgaan.

Het is mijn stellige overtuiging dat de kwaliteit van het kunstonderwijs in recente jaren van die aanzuigende werking negatieve gevolgen heeft ondervonden.

Een aantal onderwerpen zijn er, waarvan ik gewent zou hebben dat de notitie daarover uitvoeriger was geweest, of die ik zelfs geheel in de

notitie heb gemist. Maar misschien ligt het in de bedoeling daar bij aparte gelegenheid nog op terug te komen.

Vanwege de samenhang der dingen wil ik er thans echter wel iets over zeggen, al was het maar om aan te geven dat ik erop vertrouw dat deze punten eventueel op een later tijdstip nog uitvoeriger tussen u en mij besproken zullen worden.

Allereerst is er de kwestie van de volledigheid, de afgerondheid en dus de kwaliteit van de opleidingen van de eerste fase. Bij herhaling is ook door u naar voren gebracht dat deze opleidingen afgestudeerden daadwerkelijk dienen te kwalificeren voor deelname aan de beroepspraktijk, en dit ondanks het voornemen van een – in bepaalde gevallen aanzienlijke – studieduurverkortung.

Ik acht het in beginsel niet uitgesloten dat dit in bepaalde gevallen inderdaad te realiseren zal zijn, maar, zoals ik al eerder kenbaar heb gemaakt, wel op voorwaarde van adequate regelingen met betrekking tot vooropleiding en na- en bijscholing.

Ik acht het van groot belang dat over de financiële consequenties van een en ander en dan vooral over de verantwoordelijkheid vanwege uw departement geen onduidelijkheden bestaan, omdat anders bij de afbakening van taken tussen uw en mijn departement wel eens verantwoordelijkheden tussen wal en het schip zouden kunnen geraken.

Een eerste toets overigens van de betekenis van de verdeling van opleidingen in opleidingen van de eerste en in opleidingen van de tweede fase, is voor mij gelegen in het antwoord op de vraag op welk moment afgestudeerden die zich daarop hebben toegelegd, voldoende gekwalificeerd zijn voor het werk aan instellingen voor kunstzinnige vorming.

Ten aanzien van specifieke projecten reeds in de eerste fase van de opleidingen, speciaal met het oog op de voorbereiding op de beroepspraktijk, wil ik het volgende opmerken.

In bepaalde gevallen zou daaraan ook vanwege mijn departement een bijdrage geleverd kunnen worden vanuit de budgetten van de verschillende sectoren van het kunstbeleid voor incidentele projecten en activiteiten, namelijk wanneer dergelijke projecten ook uit artistiek oogpunt en voor de ontwikkeling van de kunstpraktijk van belang zijn.

Dit laatste speelt echter met name wanneer het gaat om opleidingen van de tweede fase.

Uwerzijds is kenbaar gemaakt dat de verantwoordelijkheid voor deze opleidingen om redenen van systematiek niet bij uw departement gelegen zal zijn. Gelet op de specifieke omstandigheden waaronder grote delen van de kunstpraktijk functioneren, ik doel hierbij op de subsidie-afhankelijkheid van de kunstpraktijk, ligt het vervolgens in de rede – zo is geconstateerd – dat deze verantwoordelijkheid aan mijn departement zal worden overgedragen, inclusief de daartoe benodigde budgetten.

Het komt mij voor dat de principe-afspraken die hieromtrent zijn gemaakt, op korte termijn nader dienen te worden geconcretiseerd.

Dit om te voorkomen dat waardevolle initiatieven in de tussentijd de dupe worden van onvoldoende beleidsmatige helderheid en een daardoor onvoldoende alert beleid.

Ik zou het zeer op prijs stellen over deze, en wellicht nog andere onderwerpen die in dit verband van belang zijn, op korte termijn met u in overleg te treden, in de overtuiging dat het mogelijk zal zijn in goede samenwerking een afstemming van beleid te ontwikkelen waar het hoger kunstonderwijs wel bij zal varen en dat dientengevolge tevens in het belang zal zijn van het kunstleven in ons land.

De Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur,
L. C. Brinkman